ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. **21.** Σάββατον 29/11 Μαΐου 1878. Τιμὴ **3** χαρτόγροσα.

Κωνσταντινούπολις, 28/10 Μαΐου.

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΠΡΟ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑΕΤΙΑΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμ. 20).

Τῇ 12 αὐγούστου ὁ δοὺξ Οὐέλλικτων συνέταξε πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ σπουδαιότατον ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ἀνατολῇ πραγμάτων. Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ λόγον ποιεῖται περὶ τῶν προσαπτομένων μομφῶν τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει διὰ ῥαθυμίαν πρὸς παρακίνησιν τῆς Πύλης εἰς συνομολόγησιν εἰρήνης, προστίθησι δὲ ὅτι, καθ'ἃ φρονεῖται, δυνατὸν ἡ Πύλη εὐλόγως νὰ δυσπιστῇ πρὸς τὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης, καὶ ὅτι παρὰ τῆς Ἀγγλίας ἀναμένεται ἡ διασκέδασις τῆς δυσπιστίας ταύτης.

Πρὶν ἢ ὑπ' ὄψιν λάβω τὰς προτάσεις ταύτας, ὀφείλω νὰ καταδείξω ὁποίαν τινὰ πορείαν ἠκολουθήσαμεν, ἀφότου τὸ πρῶτον ἐπληροφορήθημεν περὶ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος προθέσεως ὅπως κηρύξῃ πόλεμον πρὸς τὴν Πύλην. Ἐν πρώτοις ἀπέχομεν τοῦ ἀγῶνος, καὶ εἰς τὴν κήρυξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, οὐ μόνον οὐδόλως ἐπενεύσαμεν, ἀλλὰ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς διεκηρύξαμεν αὐτὰς ἀνωφελεῖς, προείδομεν δὲ, καὶ προείπομεν μάλιστα, τὸν ἐκ τῆς ἀνατροπῆς κράτους καὶ τῆς διαταράξεως τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης προκύπτοντα κίνδυνον. Οὐδέποτε ἀμφεβάλομεν περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἀνίσου ταύτης πάλης...., περὶ τῶν συνεπειῶν δὲ τῆς ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει εἰσβολῆς προείπομεν τάδε. «Ἡ ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία οὐδόλως ὁμοιάζει πρὸς χώρας αἵτινες ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν παρέσχον τὸ παράδειγμα ὅτι, καίπερ παθοῦσαι ἐπιδρομὴν, τὴν ἐσωτερικὴν ἡσυχίαν καὶ πολιτικὴν αὐτῶν ὕπαρξιν ἀνεκτήσαντο ἅμα τῇ ἀποχωρήσει τῶν ἐπιδρομέων. Διασπασθείσης τῆς ἰσχύος τοῦ κράτους τούτου καὶ τῆς πρωτευούσης αὐτοῦ ἁλούσης, τῶν δ' ἐπαρχιῶν διατελουσῶν ἐν ἐπαναστάσει, ἡ ἀνάδειξις αὐτοῦ εἰς κράτος ἀνεξάρτητον αὖθις καθίσταται ἔργον χαλεπώτατον εἴς τε τὴν ἀνθρώπινον τελειότητα καὶ σοφίαν. Ἐν ταῖς ἀποτελούσαις τὸ κράτος τοῦτο χώραις νέα πραγμάτων κατάστασις δημιουργηθήσεται κατ' ἀνάγκην· καὶ ἀνωφελὲς μὲν προεικάσαι ὁποία ἡ τῶν πραγμάτων αὕτη νέα κατάστασις, οὐχ ἧττον ὅμως ἔξεστι προειπεῖν ὅτι ἀνεπίτευκτος καθίσταται διευθέτησις ὁριστικὴ ἄνευ προηγηθησομένης ἀλληλουχίας ταραχῶν καὶ συμφορῶν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ἐκ τοιαύτης διευθετήσεως πιθανῶς προσγενησομένη ὠφέλεια δυσανάλογος πρὸς τὰς θυσίας προβλέπεται διὰ τὸ βραχυχρόνιον τῆς διαρκείας αὐτῆς».— Ταῦτα ἔγραφεν ὁ λόρδος Δούδλεϋ τῷ πρίγκηπι Λίεβεν, τῇ 7 μαρτίου 1828, εἰς ἀπάντησιν δὲ τοῦ ἐγγράφου, εἰς ὃ ἀνάγεται ἡ ἀνωτέρω περικοπὴ, ὁ κόμης Νέσελρωδ ἔγραφε τὰ ἑπόμενα. «Οὐδόλως περὶ τῆς πτώσεως τοῦ κράτους τούτου, οὐδὲ περὶ κατακτήσεων σκεπτόμεθα, καθόσον βλάβη μᾶλλον ἢ ὠφέλεια προκύψει ἡμῖν ἐξ αὐτῶν. Ἄλλως δὲ, καὶ ἐὰν ἔτι, παρὰ τὰς ἡμετέρας προθέσεις καὶ προσπαθείας, ἡ θεία Πρόνοια προώρισεν ἡμᾶς ὅπως ἴδωμεν τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, αἱ περὶ ἐπεκτάσεως τῆς Ῥωσσίας ἰδέαι τῆς Α. Μεγαλειότητος ἔσονται πάντοτε αἱ αὐταί. Μεθορίων ἐπέκτασιν οὐδόλως ὁ αὐτοκράτωρ μελετᾷ, παρὰ δὲ τοῖς συμμάχοις αὐτοῦ ποθεῖ νὰ ἴδῃ ὑπάρχουσαν τὴν αὐτὴν φιλοδοξίας καὶ ἰδιοτελείας ἔλλειψιν, ἧς αὐτὸς πρῶτος δώσει τὸ παράδειγμα».

Ἀλλὰ πρόκειται νῦν νὰ ἄρωμεν τοὺς τῆς Πύλης δισταγμοὺς ὡς πρὸς τὴν εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν τῆς Α. Α. Μ. διὰ τὴν εἰρήνην, νὰ πείσωμεν δὲ τὴν Πύλην καὶ περὶ τῆς μετριότητος τῶν αἰτήσεων αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ἐνδώσῃ εἰς τὰς αἰτήσεις ταύτας. Πράγματα παρέχει ἰδίᾳ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ζήτημα κατέστη προσωπικόν. Λέγουσιν ἡμῖν ὅτι ὁ τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτωρ

τυγχάνει λίαν ἀξιότιμος ἀνὴρ, σφόδρα τὴν εἰρήνην ποθεῖ καὶ ὅτι ὀφείλομεν οὐ μόνον εἰς τὰς διαβεβαιώσεις αὐτοῦ νὰ πιστεύσωμεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Πύλην νὰ παρακινήσωμεν ὅπως πιστεύσῃ εἰς αὐτάς. Τὸ τοῦ προσώπου ἀξιότιμον ἀποκλείων τοῦ θέματος, ἐξετάζω τὸ ζήτημα ὡς ἀναγόμενον εἰς ἰσχυρὸν μονάρχην κράτους μεγάλου. Ὅταν μονάρχης τοιοῦτος τὴν εἰρήνευσιν ποθῇ, τὸν δὲ πόθον τοῦτον δι' ἄλλων δυνάμεων θέλῃ νὰ διαβιβάσῃ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ, οὐ μόνον δύναται ἐλευθέρως νὰ ἐξηγηθῇ πρὸς τὰς δυνάμεις ταύτας, ἀλλὰ καὶ οὐδὲν πράττει δυνάμενον νὰ δυσχεράνῃ τὰς πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης διαπραγματεύσεις. Ἐπιβλέψωμεν τὴν διαγωγὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ἴδωμεν δὲ κατὰ πόσον συνᾴδει αὕτη πρὸς τὴν ἰδέαν ταύτην.

Ὁ δοὺξ περαιτέρω χωρῶν ἐπιθεωρεῖ τὴν κατάστασιν, παρατηρεῖ δ' ὁπόσον αἱ τῶν Ῥώσσων αἰτήσεις ἀπέχουσι τῶν προηγουμένων δηλώσεων περὶ μετριοπαθείας καὶ ἀφιλοκερδείας αὐτῶν. Πρόδηλον, λέγει ὁ δοὺξ, ὅτι αἱ πρὸς ἀντίστασιν τῇ Ῥωσσίᾳ δυνάμεις τῆς Τουρκίας ἐξηντλήθησαν, κατὰ συνέπειαν δ' ἐπὶ τῇ βάσει ταύτῃ δύναταί τις νὰ συμβουλεύσῃ τῇ Πύλῃ ὅπως αἰτήσῃ εἰρήνην. Οὐδεμία ὅμως δύναμις, εἰς τὰς ῥωσσικὰς προθέσεις βασιζομένη, δύναται νὰ δώσῃ συμβουλὴν τοιαύτην, καθόσον αἱ τῆς Ῥωσσίας προθέσεις διατελοῦσιν ἄγνωστοι. Ἡ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ῥωσσικὴ πολιτικὴ, ἡ προκύψασα ἐκ πολιτικῶν μεταλλαγῶν γενομένων ἐν καιρῷ φιλοπολέμου κατοχῆς, ἐστὶν οὐχὶ ἀναγκαία, ἀλλὰ πρωτοφανὴς, ἀνατρεπτικὴ, καὶ συστηματικῶς παρακωλύει τὴν εἰρήνευσιν.

Καὶ ὅμως, προσεπιλέγει ὁ δοὺξ, παρεκλήθημεν νὰ διαβεβαιώσωμεν τῇ Πύλῃ, ὅτι ὁ Σουλτάνος οὐδεμίαν βοήθειαν παρ' ἡμῶν δύναται νὰ ἐλπίσῃ καὶ ὅτι δέον ν' ἀποδεχθῇ τοὺς προτεινομένους ὅρους.—Αἴτησις τοιαύτη ἀποτελεῖ εἰσήγησιν καθ' ἡμῶν αὐτῶν. Ποθοῦμεν ὅπως ἡ Πύλη συνομολογήσῃ εἰρήνην, διότι προφανῶς ἀδυνατεῖ νὰ παρατείνῃ τὸν πόλεμον, διότι ἡ καταστροφὴ αὐτῆς δυσχερείας νέας παρέξει τῇ Εὐρώπῃ, καὶ διότι ἡ ἐκ τῶν προγενεστέρων ἐνιαυτῶν ἀτυχὴς πολιτικὴ αὐτῆς ἀπεστέρησεν αὐτὴν τῆς συνδρομῆς, ἣν ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ ἐν αἷς περιστάσεσι διατελεῖ σήμερον. Ἐκτὸς τούτων, ἔχομεν καὶ συνθήκην πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας, κατὰ δὲ τὴν συνθήκην ταύτην ὑποχρεώσεις τινὲς οὐδόλως ἐξεπληρώθησαν. Ἀλλὰ πρὸ πάσης ἐντονωτέρας ἐνεργείας δι' οἱαδήποτε πρὸς εἰρήνευσιν διαπραγματεύσεις, δέον νὰ κατανοήσωμεν τί ἡ εἰρήνη σκοπεῖ, τίνες οἱ ὅροι καὶ ἡ μετέπειτα κατάστασις τῶν συμβαλλομένων.

Τὸ τῆς δυσπιστίας αἴσθημα σαφῶς ἐκδηλούμενον διὰ τῶν ἀνωτέρω γραμμῶν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς διπλωματικῆς φιλοφροσύνης καὶ λεπτότητος, ἐναργέστερον καταφαίνεται ἐν τῇ ἑπομένῃ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 21 αὐγούστου ἐπιστολῇ τοῦ δουκὸς πρὸς τὸν λόρδον Ἄβερδην.

Ὁμολογῶ ὅτι ταράσσομαι ὁσάκις ἀκούω περὶ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιθυμίας πρὸς συνομολόγησιν εἰρήνης. Ἐὰν οὗτος ἐπιθυμῇ τὴν εἰρήνην, πρὸς τί δὲν συνομολογεῖ τοιαύτην; Μήτοι οἱ Τοῦρκοι δύνανται ν' ἀντιστῶσιν αὐτῷ; Καλῶς γινώσκει ὅτι οὐδόλως δύνανται τοιοῦτό τι. Διατί λοιπὸν ἐν πνεύματι συνδιαλλακτικῷ δὲν ἐκφράζει τὴν πρὸς εἰρήνην ἐπιθυμίαν αὐτοῦ, δὲν προτείνει δὲ καὶ ὅρους λογικοὺς, ἀποδεκτοὺς ὑπὸ τῆς Πύλης; Οὕτως αὔριον ἐπιτυγχάνεται ἡ εἰρήνευσις. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ ποθεῖ κατακτήσεις, ἡ δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως λεία εὐχαριστήσει αὐτὸν πλειότερον ἢ ἐπίμονος ἐκλιπάρησις τῆς καλοκἀγαθίας αὐτοῦ, ὠφέλεια δὲ πολλὴ προσγενήσεται εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον. Συνετῶς πράγματι ἐπολιτεύθη ὁ Μέττερνιχ ἐξοπλίσας τὴν Αὐστρίαν, ἅμα τοῦ τουρκικοῦ πολέμου καθισταμένου. Ἄλλως, ἐπικειμένη ἦν ἡ κατὰ τῆς Αὐστρίας προσβολὴ ἅμα τῇ λήξει τοῦ πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμου. Οὐδὲν πιστεύω περὶ τῆς πρὸς εἰρήνευσιν ἐπιθυμίας αὐτοκράτορος νεαροῦ, ἄρχοντος ἑκατοντακισμυρίων ἀνδρῶν, οὐδέποτε δὲ ἀνασπάσαντος τὸ ξίφος ἀπὸ τοῦ κολεοῦ.

Ἐὰν ὁ δοὺξ ἐγίνωσκε τὴν τῶν ῥωσσικῶν στρατευμάτων κατάστασιν κατὰ τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν ἄφιξιν αὐτῶν ὑπὸ τὸν Δίεβιτς, ἐὰν ἐγίγνωσκε τὴν ἐκ τοῦ πολέμου προσγενομένην ἔντασιν εἰς τοὺς τῆς Ῥωσσίας χρηματικοὺς πόρους, προθυμότερον ἴσως θ' ἀπεδέχετο ὡς εἰλικρινῆ τὸν τοῦ αὐτοκράτορος πόθον πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Καὶ ὅμως ὁ δοὺξ, οὐ μόνον ἐξηκολούθει δυσπιστῶν πρὸς τὰς ῥωσσικὰς προθέσεις, ἀλλὰ καὶ ἀνυπομόνως εἶχεν ἵνα, κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ, *τῇ συμπράξει τῆς Γαλλίας πειραθῇ τὴν περίσωσιν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους*. Τοιοῦτόν τι μέτρον προὐτάθη τῇ Γαλλίᾳ διὰ τοῦ λόρδου Ἄβερδην, ἀλλ' ὁ δοὺξ στερρὰν ἀπόφασιν εἶχεν ὅπως μηδόλως τὴν Ἀγγλίαν μόνην ὠθήσῃ κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Διὰ τὴν πρὸς τὴν Γαλλίαν γενομένην πρότασιν ταύτην ὁ Οὐέλλιγκτων τῇ 24 αὐγούστου ἔγραφε πρὸς τὸν λόρδον Ἄβερδην τὰ ἑπόμενα.

Οὐδεμίαν δίδομεν ὑπόσχεσιν, καίτοι δὲ οὐδόλως δέον παρ' ἡμῶν μόνων ν' ἀναμένηται ἡ διὰ πολέμου παρακώλυσις τῆς ὑπὸ τῶν Ῥώσσων κατοχῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐνῷ ἡ Εὐρώπη ἅπασα οὐδὲν ἐπὶ τούτῳ πράττει, ἀλλ' ἁπλῶς θεατὴς τῶν γεγονότων διατελεῖ— οὐδεμίαν ἀναλαμβάνομεν ὑποχρέωσιν δι' ἐνέργειαν μετὰ τὴν πρότασιν ταύτην, ἐὰν ἡ Γαλλία ἀκούσῃ αὐτὴν οὐχὶ εὐμενῶς.

Ἐν ἑτέρῳ ἀποσπάσματι τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου λόγος γίνεται περὶ τῶν διπλωματικῶν καὶ κοινωνικῶν δυσχερειῶν, πρὸς ἃς ἐπάλαιεν ὁ δοὺξ κατὰ πᾶσαν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν διαπραγμάτευσιν.

Βέβαιον ὅτι σκοπὸς τοῦ πρίγκηπος Λίεβέν ἐστιν ἡ μεταξὺ τῆς χώρας ταύτης καὶ τοῦ αὐτοκράτορος μὴ διατήρησις ἀγαθῶν σχέσεων ἄλλως ἢ διὰ τῆς ταπεινώσεως τῆς Ἀγγλίας. Οὐδόλως πιστεύω ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἀποποιηθήσεται ἡμῖν ὅ,τι δικαίωμα ἔχομεν νὰ αἰτήσωμεν, οὐδὲν δὲ, ὡς εἰκὸς, ἀπαιτητέον ἕτερον ἢ ὅ,τι δικαιούμεθα νὰ αἰτήσωμεν. Καὶ ὅμως ὁ πρίγκηψ Λίεβεν, διὰ βραδυτήτων, κακῆς τῶν πραγμάτων παραστάσεως καὶ λοιπῶν, τὸν σκοπὸν ἀκυροῖ ἑκάστης ἡμῶν ἀπαιτήσεως, περιάγει δ' ἡμᾶς εἰς τὴν ἀνάγκην ὀπισθοχωρήσεως ἢ διενέξεως περὶ πραγμάτων ἀσημάντων. . . . . Ἀφ' ὅτου ἐν τῷ κυβερνητικῷ ὑπουργήματι διατελῶ, ὅτε πρίγκηψ καὶ ἡ πριγκήπεσσα Λίεβεν, ἀντὶ τοῦ ἀνατεθειμένου αὐτοῖς ἔργου ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, τὸ ἀγγλικὸν παιγνίδιον ἔπαιξαν, δύναμαι δὲ μετὰ θετικότητος διαβεβαιῶσαι ὅτι οὐ μόνον ἀμφότεροι διὰ ῥαδιουργιῶν πολλῶν ἐπειράθησαν καὶ πάντων αὐτοὶ μάλιστα ἠσχολήθησαν ὅπως ἀπὸ τοῦ ἰανουαρίου 1828 τοὺς ἐμοὺς συναδέλφους καὶ ἐμὲ ἀπομακρύνωσι τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν διαγωγὴν καὶ τὰς θεωρίας ἡμῶν κακῶς παρέστησαν τῷ κυριάρχῃ αὐτῶν, μόνοι δ' αὐτοὶ ὑπαίτιοί εἰσι τῆς ἐν ταῖς σχέσεσι τῶν δύο κυβερνήσεων ὑφισταμένης ψυχρότητος. Ὁριστικῶς ἀποκρούω τὸν διισχυρισμὸν ὅτι ἡμεῖς ἀφορμὴν ἐδώκαμεν εἰς δίκαια παράπονα καθ' ἡμῶν.

Τὰ πράγματα ἐν σπουδῇ περιήρχοντο εἰς θέσιν κρίσιμον, πρόδηλον δ' ἦν ὅτι μεθ' ὅλην τὴν πρὸς τὴν Ῥωσσίαν δυσπιστίαν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἐλλείψει χρόνου πρὸς παρακώλυσιν πάσης τῶν Μοσχοβιτῶν ἀποπείρας, τὴν ἀνέλιξιν τῶν γεγονότων ἠδύνατο ἁπλῶς νὰ παρακολουθήσῃ, εἰς μεταγενεστέραν δ' ἐποχὴν τὴν ἐνδεχομένην ἀντίστασιν αὐτῆς ν' ἀναβάλῃ. Τῇ 24 αὐγούστου ὁ λόρδος Ἄβερδην ἔγραφε πρὸς τὸν δοῦκα τὰ ἑπόμενα.

Κατὰ τὰς τελευταίας πληροφορίας ἡμῶν οἱ Ῥῶσσοι ἀπέχουσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅσον ὀκτὼ ἢ δέκα ἡμερῶν εὔκολος πορεία. Ἐπί τινα χρόνον πρόδηλον ἦν καὶ νῦν ἐστιν ὅτι, κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἣν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἀπεδεξάμεθα καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐτηρήσαμεν, τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τύχην οὐδὲν ἀλλοιῶσαι δύναται νῦν, εἴτε ἐντεῦθεν ἢ ἀλλαχόθεν διενεργούμενον. Ἐλεύσεται ἐποχὴ, καθ' ἣν τὸ ὅλον ζήτημα νέον ὅλως προσλήψεται χαρακτῆρα, τότε δὲ προκύψει καὶ ἡ ἀνάγκη σπουδαιοτάτης μελέτης αὐτοῦ.

Τί τὸ κατὰ τὴν περίστασιν ἐκείνην πρακτέον ὁ Οὐέλλιγκτων καθορίζει πρὸς τὸν λόρδον Ἄβερδην ὡς ἑξῆς.

Τὰς ἀπὸ τοῦ 1826 μέχρι τῆς σήμερον περὶ ἀκεραιότητος τοῦ τουρκικοῦ κράτους προφορικάς τε καὶ ἐγγράφους ὑποσχέσεις τοῦ αὐτοκράτορος δέον πρὸς τὸν κόμητα Νέσελρωδ νὰ ὑπομνήσῃ ὁ λόρδος Ἑϊτεσβουρῆ, νὰ ὑποδείξῃ δ' αὐτῷ ταὐτοχρόνως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκτελέσεως τῶν ὑποσχέσεων ἐκείνων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐπανειλημμένως εἶπεν ὅτι οὐχὶ ὠφέλιμος αὐτῷ τυγχάνει ἡ καταστροφὴ τοῦ κράτους τῶν Τούρκων, ὑπολείπεται δὲ ν' ἀποδείξῃ νῦν ὅτι εἰλικρινὴς ἦν ἡ διαβεβαίωσις ἐκείνη, νὰ ἐκτελέσῃ δὲ καὶ τὴν πρόθεσιν, ἣν παρὰ τῶν δυνάμεων ἀποδεκτέαν ἔκρινεν, ὅτε τὰς διαβεβαιώσεις ἐκείνας ἐποιεῖτο.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ.

Ἐν τῷ δεκάτῳ ἀριθμῷ τῆς *Σαββατιαίας Ἐπιθεωρήσεως* ἐδημοσιεύσαμεν περὶ συνεδρίου τινὰ, ὡς καὶ παρενθετικῶς περὶ τῶν γενομένων ἀπὸ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος συνεδρίων πρὸς ἐπίλυσιν διαφόρων περιπλοκῶν. Ἐν τοῖς κατωτέρω δεικνύονται περιληπτικῶς οἱ λόγοι, ὧν ἕνεκα συνεκροτήθησαν κατὰ καιρὸν εὐρωπαϊκὰ συνέδρια. Ἐπὶ παραδείγματι:

Τὸ Συνέδριον τῶν Πυρηναίων. Τοῦτο διὰ τῆς συζεύξεως Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ' μετὰ τῆς θυγατρὸς Φιλίππου τοῦ Δ' ἔθηκε τέρμα τῷ 1659 εἰς μακρὰν καὶ αἱματηρὰν ἔριδα μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἱσπανίας.

Συνέδριον τῆς Βρέδας. Συνελθὸν τῷ 1667 μεταξὺ Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ὁλλανδίας καὶ Δανίας, ἔθηκε τέλος εἰς πόλεμον, ὅστις προῆλθεν ἐξ ἐμπορικῶν ἀντιζηλιῶν, καὶ ἐξησφάλισεν ἑκάστῃ τῶν δυνάμεων τούτων τὰς ἰδίας κτήσεις.

Συνέδριον τοῦ Ἀκουϊσγράνου. Συνεκροτήθη τῇ 2 μαΐου 1668 καὶ ἀνέστειλε τὸν πόλεμον, ὃν κατὰ τῆς Ἱσπανίας ἐκήρυξε Λουδοβίκος ὁ ΙΔ' τῷ 1661.

Συνέδριον τῆς Νιμέγης. Ἐγένετο τῷ 1678 καὶ ἀνέδειξε διαιτητὴν τῆς Εὐρώπης Λουδοβῖκον τὸν ΙΔ'. Οἱ Ὁλλανδοὶ, οἱ Ἱσπανοὶ, ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ γερμανοὶ ἡγεμόνες ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τοὺς ἐπιβληθέντας αὐτοῖς ὅρους ὑπὸ τῆς Γαλλίας διὰ τῆς τριπλῆς συνθήκης, ἥτις ὑπεγράφη μεταξὺ Γαλλίας καὶ τῶν Γενικῶν Κρατῶν τὴν 10 αὐγούστου 1678, μεταξὺ Γαλλίας καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῇ 5 φεβρουαρίου 1679, καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν μεταξὺ Γαλλίας καὶ Σουηδίας.

Συνέδριον τῆς Οὐτρέχτης. Συνῆλθε τῇ 29 ἰανουαρίου 1712 καὶ ἔθηκε τέρμα εἰς τοὺς μακροὺς καὶ αἱματηροὺς πολέμους ἐπὶ Λουδοβίκου τοῦ ΙΔ'.

Συνέδριον τοῦ Ἀννοβέρου. Ἕνεκα τοῦ συνεδρίου τούτου, συνελθόντος τῷ 1715, ὁ Γεώργιος Λουδοβῖκος ἀπῆλθεν ἐξ Ἀννοβέρου ὅπως τὸν ἀγγλικὸν θρόνον καταλάβῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεώργιος ὁ Γ'. Ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1837 τὸ Ἀννόβερον διατηροῦν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν αὐτονομίαν ἐκυβερνᾶτο διηνεκῶς ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀγγλίας.

Συνέδριον τῆς Καμβρέ. Τὸ κατὰ τὸ 1772 συνέδριον ἦν τὸ τρίτον ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συγκροτηθέντων. Τὸ πρῶτον τούτων, ἤτοι τὸ τοῦ 1529 προὐκάλεσε τὴν συνθήκην τῶν κυριῶν, ὑπογραφεῖσαν ὑπὸ Λουδοβίκου τῆς Σαβοΐας καὶ Μαργαρίτας τῆς Αὐστρίας, τὸ δὲ δεύτερον, ὅπερ ἦν καθαρῶς θρησκευτικὸν, συνῆλθε τῷ 1565 διὰ Μαξιμιλιανοῦ τῶν Βεργούων.

Συνέδριον τοῦ Ἀκουϊσγράνου. Συνῆλθε τῷ 1748 καὶ ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν περὶ διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας πόλεμον. ὃν προὐκάλεσαν τῷ 1740 τί ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μαρίας Θηρεσίας ἀξιώσεις τοῦ ἐκλέκτορος Λουδοβίκου τοῦ Ἀλβέρτου τῆς Σαβοΐας, διαρκέσαντα ἐπὶ ἑπταετίαν.

Συνέδριον τῶν Παρισίων Τὸ πρῶτον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ συνέδριον συνῆλθε τῷ 1763. Ἐκ τοῦ συνεδρίου τούτου ἐπήγασε συνθήκη μεταξὺ Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Ἱσπανίας, θέσασα τέρμα εἰς τὸν ἑπταετῆ πόλεμον. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐστὶν ἡ μᾶλλον ἐπονείδιστος καὶ ἐξευτελεστικὴ τῶν ὅσας ἐκτὸς τῆς τοῦ 1871 ὑπέγραψεν ἡ Γαλλία.

Συνέδριον τῶν Παρισίων. Διὰ τοῦ συνεδρίου τούτου, συγκροτηθέντος τῷ 1783 μεταξὺ Γαλλίας, Ἱσπανίας, Ἀγγλίας καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν ἀνεγνωρίσθη ἡ τῶν τελευταίων τούτων ἀνεξαρτησία.

Συνέδριον τῆς Λουνεβίλλης. Διὰ τοῦ συνεδρίου τούτου, συνελθόντος τῷ 1801, ἔληξεν ὁ κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμος τοῦ δευτέρου συνασπισμοῦ.

Συνέδριον τῆς Πράγης. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ συνελθόντι τῇ 28 ἰουλίου 1813 οἱ ἡγεμόνες Αὐστρίας, Πρωσσίας καὶ Ῥωσσίας ἀπεφάσισαν ὅπως συνασπισθέντες ἀφαιρέσωσι παρὰ τοῦ Ναπολέοντος πάσας αὐτοῦ τὰς κτήσεις πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ τῶν Ἄλπεων.

Συνέδριον τῆς Σατιλλόνης. Συνῆλθε τῷ 1814 κατὰ φεβρουάριον καὶ μάρτιον μεταξὺ τῶν συμμάχων δυνάμεων καὶ τοῦ Ναπολέοντος, ἀντιπροσωπευομένου ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Βιέννης, ὅστις ἀπεποιήθη νὰ συναινέσῃ εἰς τοὺς προταθέντας αὐτῷ ὅρους, ἤτοι, τὴν περιστολὴν τῆς Γαλλίας εἰς τὰ ὅρια αὐτῆς κατὰ τὸ 1792.

Συνέδριον τῆς Βιέννης. Οἱ σύμμαχοι καὶ πάλιν συνῆλθον, ὁ δὲ ἀντιπρόσωπος τοῦ ΙΗ', Λουδοβίκου ὁ Ταλλεϋράνδος, συνηνώθη μετ' αὐτῶν. Τὸ συνέδριον ἐγένετο τῷ 1814, ἡ δὲ τύχη τῆς γαλλικῆς μοναρχίας ἀπεφασίσθη ἐν μιᾷ μόνῃ συνεδριάσει.

Συνέδριον τῶν Παρισίων. Τὸ συνέδριον τοῦτο συνελθὸν τῷ 1856 μεταξὺ Γαλλίας, Ῥωσσίας, Ἀγγλίας, Πρωσσίας καὶ Πεδεμοντίου ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον. Ἐκ τοῦ συνεδρίου τούτου προέκυψε συνθήκη μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων, ἥτις τῷ μὲν 1871 ὑπέστη τὴν πρώτην τροποποίησιν τῷ δὲ 1878 κατεστράφη τέλεον.

Συνέδριον τῶν Βερσαλλιῶν. Ἡ χρονολογία τοῦ συνεδρίου τούτου, συνελθόντος τῷ 1871, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐν ᾗ συνέστη, ἀρκούντως ὑπομιμνήσκουσιν τὴν συνθήκην ἣν κατ' ἀνάγκην ἡ Γαλλία ὑπέγραψε καὶ τὴν εἰρήνην ἧς ἔτυχεν ἀντὶ μεγάλης θυσίας, ἤτοι διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωραίνης καὶ τῆς ἀποτίσεως πέντε δισμυρίων φράγκων.

Συνέδριον τοῦ Λονδίνου. Διὰ τῆς συνδιασκέψεως ταύτης, συνελθούσης τῇ 13 μαΐου 1871, ἡ Ῥωσσία, ἐπωφελουμένη τὴν κατασύντριψιν τῆς Γαλλίας, διέρρηξε τὴν παρισινὴν συνθήκην τοῦ 1856 καὶ ἀνεκτήσατο πανθ' ὅσα πλεονεκτήματα ἀπώλεσε διὰ τῆς ἥττης αὐτῆς τῷ 1856.

Συνέδριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τῷ 1877 οἱ πληρεξούσιοι τῶν μεγάλων δυνάμεων συνελθόντες ἐν συνδιασκέψει ἐσκόπουν τὴν λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, γνωστὸν δὲ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνδιασκέψεως ταύτης, ἐξ ἧς προέκυψεν ὁ μόλις λήξας καταστρεπτικὸς πόλεμος καὶ ἡ συνθήκη τοῦ ἁγίου Στεφάνου.

Καὶ ἕτερα συνέδρια ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἄχρι τοῦ νῦν, ἀλλ' ἀδύνατος ἡ ἀπαρίθμησις τούτων. Ὡς κυριώτερα καὶ μᾶλλον ἄξια μνήμης θεωροῦνται τὰ ἑπόμενα, ἤτοι τὸ συνέδριον τῆς Βρέδης 1775, τὸ συνέδριον τῆς Μούνστερ καὶ Ὀσναβρούσχης 1664 καὶ 1648, τὸ τῆς Φραγκφόρτης 1691, τὸ τῆς Ῥυσὶκ 1687, τὸ τῆς Ῥαστὰλδ 1713—14, τὸ τοῦ Ἀκουϊσγράνου 1818, τὸ τῆς Λεϋβάχης 1821 καὶ τὸ τῆς Βερόνης 1822.

ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΡΟΔΟΠΗΣ.

Περὶ τῶν κατὰ τὰ μέρη τῆς Ῥοδόπης κατοίκων περιέργους παρέχει πληροφορίας ὁ κ. Βασίλειος Νικολαΐδης, ἀπόστρατος ταγματάρχης τοῦ ἑλληνικοῦ μηχανικοῦ, ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ αὐτοῦ στρατιωτικῇ γεωγραφίᾳ τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Συνταχθεῖσα αὕτη ἐπὶ τῇ βάσει περιηγήσεων καὶ διαφόρων ἄλλων πληροφοριῶν ἐξεδόθη ἐν ὀλιγίστοις ἀντιτύποις λιθογραφημένη τῷ 1851, μέρος δὲ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνεχωνεύθη ἐν τῷ γαλλικῷ συγγράμματι τοῦ κ. Νικολαΐδου *Οἱ Τοῦρκοι καὶ ἡ σύγχρονος Τουρκία*. Τὰ ἐν τῇ στρατιωτικῇ γεωγραφίᾳ περὶ τῶν κατοίκων τῆς Ῥοδόπης ἔχουσιν οὕτως.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν λαῶν τούτων, δεσποζόντων ἢ δεσποζομένων, κυριαρχούντων ἢ δουλευόντων, ὑπάρχει ἐν Θράκῃ φυλὴ ἀνδρῶν μηδόλως ἐνδιαφερομένων εἰς τὰ τῆς κοινωνίας δεινὰ καὶ μηδέποτε φροντιζόντων δι' αὐτήν· κατοικεῖ δ' αὕτη τὴν Ῥοδόπην καὶ ὅλον τὸν Αἶμον. Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν χωρίων τῶν κειμένων εἰς τὰ μάλα ἀπόκεντρα καὶ ὑψηλὰ μέρη τῶν ὀρέων τούτων, θεωροῦσι μετ' ἠλιθίου φλέγματος τὰς διαφόρους κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς φάσεις τῶν κατωτέρων μερῶν τοῦ τόπου, ἀδιαφοροῦντες ψυχρῶς διὰ τὰς πολυειδεῖς κατακτήσεις καὶ ἀνακτήσεις.

Ἐλεύθεροι ἐν τοῖς κρησφυγέτοις αὐτῶν, ζωηροὶ καὶ ῥωμαλέοι, καταντῶσιν ἡμιάγριοι σχεδὸν καὶ ἀνυπότακτοι. Πάντοτε ὡπλισμένοι, ὠκύποδες καὶ γενναῖοι ἐν τῷ πολέμῳ, περιφρονοῦσι τοὺς κατοίκους τῶν πεδινῶν μερῶν, ἀποκαλοῦντες αὐτοὺς Ἰσιτὰκ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι ἀνταποδίδουσιν αὐτοῖς τὴν προσωνυμίαν Ἀχριάν. Καταγίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, τῆς γεωργίας περιοριζομένης εἰς ὀλίγην κριθὴν καὶ σίκλιν, τινὲς δὲ τούτων ἐπίστανται καὶ τὴν ἀμπελουργικὴν καὶ οἰνοποιίαν. Τὰ πάντα μαρτυροῦσιν ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι καὶ διὰ τὰ φρονήματα καὶ αἰσθήματα αὐτῶν καὶ διὰ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα κατάγονται ἀπὸ τῶν ἀρχαικῶν τοῦ Αἵμου φυλῶν, ἢ τοὐλάχιστον ὀλίγον συνανεμίχθησαν μετὰ τῶν ἄλλων

Παραδίδονται κατὰ κόρον εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης, ὡς οἱ προπάτορες αὐτῶν Σάτραι, καὶ ὑπεραγαπῶσι τὸν πλάνητα βίον καὶ τὴν λῃστείαν, καὶ ἐξέρχονται κατ' ἐποχὰς εἰς λῃστρικὰς ἐπιδρομὰς μᾶλλον ἵνα ζήσωσιν ἡμέρας τινὰς ἀνεξάρτητον βίον, νόμον ἔχοντες τὴν θέλησίν των, καὶ ἵνα ἐντρυφήσωσι μετὰ τῶν Ἀθιγγανίδων, ἢ ὅπως ἁρπάσωσι καὶ κακοποιήσωσιν. Παρὰ δὲ τὴν ἐπιδεικνυομένην ἀγριότητα τοῦ ἤθους καὶ τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῶν εἰσιν ἥμεροι καὶ ἤπιοι πρὸς τοὺς ξένους. Ἐντύπωσιν δὲ προξενεῖ ὅτι πάντες ἔχουσιν ὀφθαλμοὺς λάμποντας καὶ βλέμμα ἄγριον.

Μωαμεθανοὶ τὸ πλεῖστον τὴν θρησκείαν, ἔχουσι τὸ ὄνομα καὶ τὰ προνόμια τοῦ κατακτητοῦ, μὴ γνωρίζοντες τίνα θεὸν λατρεύουσι, διότι καὶ οἱ ἰμάμαι αὐτῶν εἰσι ξένοι Τοῦρκοι· ἐδέχθησαν δὲ τὸν ἰσλαμισμὸν οὐχὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς δουλείας, ἥτις ποσῶς δὲν ἠνώχλει αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα ἀσκῶσιν ἐλευθέρως τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου, ὁπλοφορῶσι καὶ δυναστεύωσι τοὺς ἄλλους. Περίεργον εἶναι ὅτι οὔτε οἱ Μακεδόνες, οὔτε οἱ Ῥωμαῖοι ἠδυνήθησαν νὰ ὑποτάξωσιν αὐτοὺς ἐντελῶς· μόνοι οἱ Βούλγαροι, μεθ' ὧν συνεφώνουν κατὰ τὰ ἤθη ὁπωσοῦν, κατώρθωσαν οὐχὶ νὰ τοὺς ὑποτάξωσιν, ἀλλὰ νὰ συμμιχθῶσι μετ' αὐτῶν· οἱ δὲ Ὀθωμανοὶ ὑπέταξαν αὐτοὺς διὰ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ. Ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἐδέχθησαν τὸν ἰσλαμισμὸν, δὲν εἶναι λίαν μεμακρυσμένη· ὑπάρχουσι μάλιστα χωρία τινὰ μόλις πρὸ ἑβδομήκοντα ἐτῶν ἑξομόσαντα καὶ διατηροῦντα εἰσέτι συγγενικοὺς μετὰ τῶν Χριστιανῶν δεσμούς. Οἱ δὲ περὶ τὰ ὄρη τῆς Γκιουμουρτζίνας κάτοικοι τῆς Ῥοδόπης, οἱ καὶ Κηρτζαλίδες καλούμενοι, παραδόξως φέρουσιν εἰς τὴν κεφαλὴν πράσινον, ἐνῷ τὸ πλεονέκτημα τοῦτο ἔχουσι μόνον οἱ ἐκ τῆς γενεᾶς τῆς Φετίμης, ἀδελφῆς τοῦ Μωάμεθ, καταγόμενοι Ὀθωμανοὶ, καλούμενοι ἐμίρηδες.

Ἐκ τῶν Ἀχριάνιδων οἱ μὲν Χριστιανοὶ συμποσοῦνται εἰς 1800 οἰκογενείας, οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰς 14,000 περίπου, ὥστε τὸ σύνολον τῶν κατοίκων τοῦ δυτικοῦ Αἵμου μέχρι τῶν ἀρκτικῶν ὑπωρειῶν αὐτοῦ ἀνέρχεται εἰς 16,000 περίπου οἰκογενείας, ἐν αἷς δύναταί τις νὰ ὑπολογίσῃ 10000 ἕως 12000 ἀτρομήτους πολεμιστὰς, μὴ κινουμένους ὑπ' ἄλλου αἰσθήματος ἢ μόνον ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν λαφύρων καὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ νικητοῦ, παρεχούσης αὐτοῖς παντὸς εἴδους καταχρήσεις. Ἐκ τούτου δὲ ἕπεται ὅτι πάντοτέ εἰσι πρόθυμοι ν' ἀκολουθήσωσι τὸν ἰσχυρὸν κατακτητὴν, οἱοσδήποτε καὶ ἂν ᾖ οὗτος, ἄνευ διακρίσεως θρησκεύματος ἢ πολιτεύματος, ἀρκεῖ νὰ παρέχῃ αὐτοῖς τὸ δέλεαρ τῆς ἐκτὸς τῶν νόμων ζωῆς, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου. Ὅ,τι ὅμως φαίνεται παράδοξον εἶναι ὅτι ἡ ἀγχίνοια αὐτῶν εὑρίσκεται εἰς ἀντίστροφον λόγον τῶν σωματικῶν των δυνάμεων· ὀλιγόνοες καὶ παραδεδομένοι εἰς δεισιδαιμονίας, εὑρίσκονται ἔτι εἰς τοὺς μυθώδεις χρόνους τῆς ἡλικίας, πιστεύοντες διαβόλους, νηρηΐδας, φά-

σματα, στοιχειὰ, βρυκόλακας, μάγους καὶ τὰ παρόμοια. Ἡ ἰατρικὴ περιοριζομένη εἰς διαβάσματα καὶ γεγραμμένα τινὰ χαρτία ῥητῶν, εὑρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν ἱερέων, τῶν ἰμαμῶν, τῶν μάγων κλπ. ὁ δ' ἐπιστήμων ἰατρὸς θεοποιεῖται ὑπ' αὐτῶν.

Τοιοῦτοί εἰσιν οἱ ὀρεινοὶ τοῦ Αἵμου, κατοικοῦντες εἰς ἀπότομα ὄρη, χωριζόμενα ἀλλήλων διὰ δρυμῶν, ῥευμάτων καὶ φαράγγων καὶ μόλις κοινωνοῦντα διά τινων ὀρθῶν ἀτραπῶν, ἃς ὁ μὲν ἐντόπιος διέρχεται μετὰ δυσκολίας καὶ κινδύνου, ὁ δὲ ξένος διαβάτης ἀκούει μακρόθεν, διότι οὔτε διαβατικὰ εἶναι τὰ μέρη ταῦτα, οὔτε ἀνάγκαι τοῦ ἐμπορίου ἢ ἄλλαι ὁμοειδεῖς συναλλαγαὶ ὁδηγοῦσιν αὐτὸν εἰς τὰς ὑψιπετεῖς φωλεὰς τῶν ἡμιαγρίων τούτων ἀνθρώπων. Ἐννοεῖται οἴκοθεν ὅτι οὗτοι ἔχοντες μεγάλην ἐπιῤῥοὴν ἐν τοῖς πολέμοις τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, μάλιστα δ' ἐν τοῖς κατὰ τὴν Θρᾴκην καὶ Μακεδονίαν, ἐνδιαφέρουσι πολὺ τῷ κατακτητῇ, ὅστις ὅπως κερδήσῃ αὐτοὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ, ἀνάγκη νὰ τοὺς δελεάσῃ· τὸ δὲ προσφορώτερον δέλεαρ εἶναι ἡ διαφορὰ, καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας ἔτι, καὶ ἡ ὑπόδειξις εὐρείας εὐλευθερίας, ἀπεριορίστου ἁρπαγῆς καὶ ἀσωτείας· οὕτω δύναταί τις νὰ τοὺς διεγείρῃ καὶ κατ' αὐτῆς τῆς θεότητος.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
ΕΝ ΣΙΝΙΚΗι.

Ἔθνος ἀνεπίδεκτον ἐνθουσιασμοῦ οὐδὲ θρησκείας ἐστὶν ἐπιδεκτικόν. Ἡ οὐσία τῆς θρησκείας ἔγκειται εἰς τὸ πιστεύειν μετὰ ζέσεως εἰς ὡρισμένας τινὰς ὑπερτάτης πνευματικῆς σπουδαιότητος δοξασίας καὶ εἰς τὸ ὁλοτελῶς ἀπιστεῖν πρὸς τὰς λοιπὰς πάσας. Ἡ κατάστασις αὕτη τοῦ νοῦ ἐστιν ἡ ἐνισχύσασα ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ὅπως ὑπομείνωσι τὰς στρεβλώσεις τῶν βασανιστηρίων καὶ τὰς φλόγας τῶν πυρῶν· αὐτὴ ἐνέπνευσε τοὺς σταυροφόρους, ἐπέῤῥωσε δὲ ὁμάδας εὐαρίθμων ζηλωτῶν, ὅπως ἀντιστῶσιν ἐπιτυχῶς κατὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς κρατῶν. Τοιούτου ὅμως αἰσθητικοῦ στεροῦνται παντελῶς οἱ Σῖναι οὐδὲν περὶ Θεοῦ νομίζοντες, τὸ δὲ ὕψιστον παράδειγμα τῆς ἐντελείας τιθέμενοι ἐν τοῖς προσώποις τοῦ Κομφουκίου καὶ τοῦ Βούδδα, ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἐν τῷ τοῦ Κομφουκίου μόνῳ, διότι διὰ πολλοὺς τῶν Σινῶν ὁ Βούδδας οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ φετίχιόν τι.

Ὅτι ὅμως οἱ Σῖναι δὲν διετέλουν πάντοτε ἐν τοιαύτῃ καταστάσει, ἀποδείκνυται ἐκ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν ἱστορίας, μαρτυρούσης ὅτι ἡ λατρεία αὐτῶν κατ' ἀρχὰς, ὡς ἡ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου ἔτι καὶ νῦν, ἦν καθαρὸς μονοθεϊσμός. Τὸ ζήτημα περὶ τοῦ πόθεν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ προϊστορικὴ αὕτη θρησκεία, ἐστὶ συνδεδεμένον μετὰ τοῦ περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς σινικῆς φυλῆς ζητήματος· ὅ,τι δὲ μόνον δύναταί τις νὰ ἰσχυρισθῇ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐστὶν ὅτι ἡ θρησκεία ὑπῆρξεν ἐπείσακτος ἐν Σινικῇ, διατελεῖ δ' εἰσέτι ἄγνωστον, ἂν ἐξ Ἰουδαίων ἢ ἐξ Ἐθνικῶν παρέλαβον οἱ Σῖναι τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν δοξασίας. Καθὼς ὅμως οἱ ἀρχαῖοι Ἰουδαῖοι, οὕτω καὶ οἱ Σῖναι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς εἰδωλολατρείας· ἀπὸ δὲ τῆς προσκυνήσεως τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ εὐχερῶς ἐξώκειλαν εἰς τὴν λατρείαν στρατοῦ ὅλου οὐρανίων σωμάτων· ἡ δὲ τελευταία κατάστασις εἰς ἣν περιῆλθον ἦτο καθαρὸς ἀθεϊσμός. Εἰς τοῦτο δὴ τὸ σημεῖον εἶχε καταντήσει ἡ τάσις τεῦ ἐθνικοῦ πνεύματος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κομφουκίου, ὅστις ἄνευ ὑπερβολῆς ὑπῆρξεν ὁ διαμορφωτὴς τοῦ θρησκευτικοῦ ὡς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ μέλλοντος τῆς Σινικῆς. Ἀντὶ ὅμως νὰ ἐπιχειρήσῃ ὅπως ἐπαναγάγῃ τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ εἰς τὴν λατρείαν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ, ἐδίδαξεν ὅτι ὁ ἀνώτατος σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως ἦν ἡ ἀκριβὴς ἐκπλήρωσις τῶν καθηκόντων τοῦ χρηστοῦ πολίτου καὶ τῶν πρὸς τὸν πλησίον. Οὐδόλως μὲν ἠρνήθη τὴν ὕπαρξιν τοῦ Θεοῦ, διότι πολλὰ ἀληθῶς τῶν ἀποφθεγμάτων αὐτοῦ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἐπίστευεν ὁ ἀνὴρ εἰς ἕνα Θεὸν, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀναστροφαῖς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐντελῶς καὶ μεμελετημένως ἀπέφυγε τὸ νὰ θίξῃ τὸ θέμα, ἀφεὶς ἀνέπαφα τὰ ζητήματα περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τοῦ μετὰ θάνατον πνευματικοῦ κόσμου, περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἄυλου μέρους τοῦ ἀνθρώπου, καὶ περὶ τῶν μέσων δι' ὧν δύναται οὗτος νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν δουλείαν τῶν παθῶν καὶ τῶν αἰσθήσεων.

Ἕτερον θρησκευτικὸν σύστημα συγχρόνως μὲ τὸ κομφουκιανὸν ἀναφυὲν ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῆς λύσεως τῶν ζητημάτων τούτων. Τὸ σύστημα τοῦτο ἦν τὸ τοῦ ταουϊσμοῦ· οἱ διάδοχοι ὅμως τῶν φιλοσοφικῶν ῥεμβασμῶν τοῦ Λάου-τζὶ κατεμολύνθησαν ὑπὸ τοῦ βουδδιστικοῦ μυστικισμοῦ. Τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ φιλοσόφου τούτου, ὡς παρετήρησεν ἐσχάτως συγγραφεύς τις, φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν ἡ διασάφησις καὶ ἀνάπτυξις τῆς ἰδέας αὐτοῦ περὶ τῶν σχέσεων τῶν ὑφισταμένων μεταξὺ ὀντότητός τινος, ἣν ὠνόμασε Τάου, καὶ τοῦ παντός. Τὰ πάντα κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐκ τοῦ Τάου λαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, μετὰ τοῦ Τάου συμμορφοῦνται καὶ εἰς τὸ Τάου ἐπιστρέφουσι τέλος. Τὰ μέσα δι' ὧν δύναταί τις νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Τάου τοῦτό εἰσιν ἡ μετριοφροσύνη, ἡ ἔλλειψις ἐγωϊσμοῦ, τὸ εἶναι ἐλεύθερον τῆς δουλείας τῶν ἐπιθυμιῶν, τὸ διατελεῖν ἀπομεμακρυσμένον τοῦ κόσμου, ἔρημον καὶ ἀπηλλαγμένον τῶν φροντίδων τοῦ παρόντος βίου. Ἐν ταῖς

ῥήτραις ταύταις καταφαίνεται ἀμυδρά τις ἀντανάκλασις τῶν διδαγμάτων τοῦ Σακιαμούνη (Βούδδα), ὅστις μίαν ἑκατονταετηρίδα πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης διήγειρε καὶ παρέσυρε πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ διὰ τοῦ ὕψους τῶν διδασκαλιῶν καὶ τῆς ἁγνότητος τοῦ βίου αὐτοῦ. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι πέντε αἰῶνες καὶ ἔτι πλέον παρῆλθον πρὶν ἢ ὁ βουδδισμὸς εἰσαχθῇ εἰς τὴν Σινικὴν, ἀλλ' ἅμα ὡς ἱεραπόστολοί τινες ἐκήρυξαν τὰς διδασκαλίας αὐτοῦ, ταχέως ἐξηπλώθη καὶ μετὰ παραλλαγῶν τινῶν διατελεῖ ἔτι καὶ νῦν ἡ ἐπικρατεστέρα πίστις παρὰ τῷ λαῷ.

Τὰ τρία ταῦτα συστήματα μετὰ τοῦ μωαμεθανισμοῦ δυνατὸν εἰπεῖν ἀποτελοῦσι τὰς ἐν τῇ Σινικῇ θρησκείας· καὶ ἄλλαι δὲ θρησκεῖαι κατέλιπον ἀσθενῆ ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτῶν. Ἐντὸς στενῶν ὁρίων ἐβίωσαν ἄλλοτε ἐνταῦθα καὶ ὁ ἰουδαϊσμὸς, καὶ ὁ νεστοριανισμὸς καὶ μανιχαϊσμὸς χωρὶς νὰ ἐξαφανισθῶσιν ὁλοτελῶς. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ χριστιανισμὸς κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐμφιλοχωρεῖ μετὰ τῶν τοῦ λαοῦ θρησκειῶν, καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ ὅτι ἐπὶ τέλους θέλει κατισχύσει τῶν βαθέως ἐῤῥιζωμένων προλήψεων λαοῦ ἐκ τῶν μᾶλλον σκληροτραχήλων τῆς γῆς πάσης. Ὁ D. Edkins ἐν τῷ τέλει τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ[1] πραγματεύεται περὶ τῆς θρησκείας ταύτης, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἀμεθόδως. Συντομωτάτας μόνον περιγραφὰς περιέχει τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα περὶ τῆς ἐμφανίσεως τῶν ἱδρυτῶν καὶ περὶ τῶν δογμάτων ἃ ἐδίδαξαν, διὰ δὲ τὰ λοιπὰ περιορίζεται μόνον νὰ καταστήσῃ καταφανεῖς τὰς νῦν φάσεις αὐτῶν καὶ νὰ δείξῃ τὸν τρόπον, δι' οὗ σήμερον δρῶσι καὶ ἀντιδρῶσι πρὸς ἄλληλα.

Ἀξία μελέτης ἐστὶν ἡ ἱκανότης, ἣν ἐπεδείξαντο οἱ Σῖναι καθόσον ἀφορᾷ τὰ τῆς θρησκείας, ἄλλως δὲ καὶ ὡς πρὸς πάντα τὰ ἄλλα, παραλαβόντες ἐν τῷ ἐθνικῷ αὐτῶν συστήματι ἐκείνας μόνον ἀκριβῶς ἐκ τῶν ἔξωθεν εἰσαχθεισῶν καινοτομιῶν, ὅσαι ἠδύναντο ν' ἀφομοιωθῶσι πρὸς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν καὶ ἀποῤῥίψαντες ὅσα ἀντέκειντο εἰς τὰς ἐκ προκαταλήψεως ἰδέας αὐτῶν. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον οἱ Κομφουκιανοὶ συνεπλήρωσαν τὸ σύστημα τῆς ἠθικῆς αὐτῶν διὰ πολλῶν ἐκ τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν τοῦ Λάου-τζὶ καὶ τοῦ Σακιαμούνη, καὶ ἐναλλὰξ οἱ ταουϊσταὶ καὶ οἱ βουδδισταὶ διεκανόνισαν τὰ ἑαυτῶν κατὰ μέγα μέρος διὰ τῶν ἀποφθεγμάτων τοῦ Κομφουκίου οὕτως, ὥστε αἱ διακεκριμέναι ὀροθετικαὶ γραμμαὶ, αἵτινες ἀρχῆθεν διεχώριζον τὰς ἐν λόγῳ θρησκείας, βαθμηδὸν ἀπηλείφθησαν, μέχρις οὗ ἡ σχεδὸν καθολικὴ πίστις τοῦ ἔθνους ἐμορφώθη ἀποτελέσασα ὁμοιόμορφόν τι, διὰ τῆς παραδοχῆς ἐξ ἑκάστης τῶν τριῶν θρησκειῶν ἐκείνων μόνον, ὅσα οὐσιωδῶς συνεβιβάζοντο πρὸς τὸν σινικὸν χαρακτῆρα. Ἐν τῇ ἐξασκήσει ὅμως τῶν θρησκειῶν τούτων ἔτι καὶ νῦν διακρατεῖται ἡ μεταξὺ αὐτῶν διάκρισις, τοῦ μὲν κομφουκιανισμοῦ ὄντος τῆς θρησκείας τῶν ἀνωτέρων τάξεων, τοῦ δὲ βουδδισμοῦ καὶ τοῦ ταουϊσμοῦ ἀριθμούντων τοὺς ὀπαδοὺς αὐτῶν ἐν ταῖς τοῦ ὄχλου τάξεσι. Καίτοι δὲ μετ' ἀγανακτήσεως θέλει ἀποῤῥίψει Μανδαρῖνός τις τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐστὶν ὀπαδὸς τοῦ Βούδδα, ὑπάρχουσιν ὅμως πλεῖστοι ὅσοι Μανδαρῖνοι, ἐν οἷς τοσοῦτον ὑπερέχει ἡ ἐγκειμένη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει δεισιδαιμονία, ὥστε ἀρκοῦνται συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ἠθικὰς μόνον ῥήτρας τοῦ Κομφουκίου. Ὁ D. Edkins ἀφηγούμενος τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ πρός τινα Μανδαρῖνον, ὅστις τῷ ἐπεδείκνυε τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ λέγει τὰ ἀκόλουθα· «Ἐν τοῖς ἐνδοτάτῳ περιέργως κεκοσμημένοις δωματίοις, ἃ μοὶ ἐπεδείκνυεν, εὕρομέν τι, ὅπερ προφανῶς ἦν τὸ ἱερώτερον τῶν πραγμάτων ὅσα περιεῖχεν ὁ οἶκος· ἦν δὲ τοῦτο ὁ σηκὸς καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Κουὰν-γὶν, βουδδικῆς Θεᾶς τοῦ ἐλέους. Ἐπὶ τῆς παρακειμένης τραπέζης ἔκειτο ἀντίγραφον προσευχηταρίου ἐν χρήσει διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ λατρείαν . . . . . Παρὰ τὴν εἰκόνα ὑπῆρχον σωροὶ λιβανωτοῦ κεκαυμένου, οἵτινες προσφάτως τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἀνήφθησαν». Ἔτι δὲ ὁ περιβόητος διοικητὴς τῆς Καντῶνος Γὲχ, ὅστις ἦν αὐστηρὸς κομφουκιανιστὴς, ἐν ἐκθέσει τινι αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐν ᾗ περιέγραφε τὰ κατά τινα νίκην ἣν ἤρατο ὁ στρατὸς αὐτοῦ κατὰ στίφους ἀνταρτῶν, ἀνέφερεν ὅτι ἐν τῇ κρισίμῳ ὥρᾳ τῆς μάχης μεγίστη εἰκὼν τῆς Κουὰν-γὶν ἀνεφάνη ἐξ οὐρανοῦ παρακελευομένη τοῖς στρατιώταις, ὅπερ τοσοῦτον ἐνεθάῤῥυνεν αὐτοὺς, ὥστε εὐχερῶς κατενίκησαν τοὺς πολεμίους.

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ οἱ τοῦ βουδδισμοῦ καὶ τοῦ ταουϊσμοῦ ἀκόλουθοι, καίπερ παραδεχόμενοι πάσας τὰς δεισιδαιμονίας καὶ πάντα ὅσα ἀναφέρονται περὶ τῆς μελλούσης καταστάσεως ἐν τοῖς διδάγμασι τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, σταθμῶνται ὅμως τὰς πράξεις καὶ κανονίζουσι τὰ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν συνῳδὰ τοῖς παραγγέλμασι τοῦ Κομφουκίου. Ὁ D. Edkins τὸν λόγον ποιούμενος περὶ τῆς θρησκευτικῆς καταστάσεως βουδδιστοῦ τινος προσαχθέντος ἔν τινι ξένῳ νοσοκομείῳ, διότι εἶχε τραυματισθῆ τὸν πόδα, λέγει· «Ὁ κύκλος περὶ ὃν ἐστρέφοντο αἱ θρησκευτικαὶ τοῦ ἀνδρὸς

---

[1]) *Religion in China: containing à Brief Account of the Three Religions of the Chinese with Observations on the Prospects of Christian Conversion amongst that People.* By Joseph Edkins D-D. London Trübner et C° 1878.

ἰδέαι ἦν ὁ βουδδισμός. Μολονότι δὲ ὡμίλει περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς προνοίας τοῦ Βούδδα, οὐδόλως ὅμως ἐθεώρει ἑαυτὸν ἁμαρτήσαντα πρὸς αὐτόν. Ὁ λάτρης οὗτος τοῦ Βούδδα ηὔχετο μὲν πρὸς αὐτὸν αἰτῶν προστασίαν καὶ ἀντίληψιν, οὐχὶ δὲ καὶ μετὰ ἐξομολόγησιν τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐν τῷ Βούδδᾳ ἀνεγνώριζε διδάσκαλον καὶ σοφὸν, οὐχὶ δὲ καὶ κυβερνήτην ἢ δικαστήν. Ἡ πληγὴ τοῦ ποδός του ἦν κατ' αὐτὸν ἀπόδειξις ὅτι ἥμαρτεν, ἀλλ' ὅτε ἠρωτήθη περὶ τοῦ ἁμαρτήματος, εἰς ὃ περιέπεσε κατὰ τὴν ἰδίαν συνείδησιν, ἀνέτρεχεν εἰς εὕρεσιν αὐτοῦ ἐν τῷ κατὰ Κομφούκιον κώδικι τῆς ἠθικῆς».

Οὕτω δὴ τὸ μὲν κομφουκιανὸν σύστημα ὑπεστήριξε πάντα τὰ ἄλλα· ἐπειδὴ δὲ ἀντικείμενον αὐτοῦ ἐστιν ἡ ἐξωτερικὴ διαγωγὴ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχει τῆς πνευματικῆς ἁμαρτίας. Οἱ Σῖναι, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Ἀσιανοὶ, θεωροῦσι τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ἀτυχήματα ὡς τιμωρίας ἁμαρτημάτων, ὅταν δὲ ὑποφέρωσι, καίπερ ὑποτασσόμενοι τῷ κομφουκιανῷ νόμῳ, συναισθάνονται ἑαυτοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας, καταφεύγουσιν εἰς τὴν βουδδικὴν περὶ μετεμψυχώσεως διδασκαλίαν πρὸς ἐξήγησιν τῆς ἄλλως ἀκατανοήτου καταδίκης. Οὕτω λοιπὸν ἀποδίδουσι τὴν ἐπιβληθεῖσαν νῦν τιμωρίαν εἰς αἰτίας ἁμαρτημάτων, ἅτινα διέπραξαν ἐν προγενεστέρᾳ τινὶ καταστάσει ὑπάρξεως. Ἡ περὶ μετεμψυχώσεως διδασκαλία ἀποτελεῖ σπουδαιότατον μέρος τῆς πίστεως τῶν Σινῶν· ἔχει δὲ τοῦτο τοὐλάχιστον τὸ καλὸν ἀποτέλεσμα, ὅτι ἡ κατὰ παντὸς ζῶντος ἐπίθεσίς ἐστιν ἀνόσιον. Πόθεν δύναται νὰ γνωρίζῃ τῶν Σινῶν τις ἐὰν, φονεύων κύνα, δὲν ἔθηκε πρόωρον τέλος εἰς τὴν ἀποδημοῦσαν ψυχὴν ἀδελφοῦ ἤ τινος ἄλλου ἐκ τῶν φιλτάτων τετελευτηκότων φίλων; Ἡ πιθανὴ θεωρία ὅτι δύναται νὰ γενῇ ἐπαίτης ἢ καὶ ζῶον ἔν τινι μελλούσῃ ὑπάρξει διὰ τοὺς τύψιν συνειδότος αἰσθανομένους Σίνας κεῖται αἰώνιος φόβος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, αἱ δὲ γυναῖκες συνήθως δέονται, ὡς ἀνταμοιβὴν ἀρετῆς, ἵνα ἐνοικήσωσι τὸ σῶμα ἀνδρὸς κατὰ τὴν δευτέραν αὐτῶν ἐπάνοδον ἐν τῷ κόσμῳ.

Οἱ Μωαμεθανοὶ ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν εἰσιν πολὺ ὑποδεέστεροι ἑκατέρας τῶν δύο ἄλλων μερίδων, τῶν βουδδιστῶν καὶ τῶν ταουϊστῶν· ἀποτελοῦσιν ὅμως συμπαγεστέραν καὶ μᾶλλον διακεκριμένην αὐτῶν ὁμάδα, ἐπισωρευθέντες κυρίως εἰς τὰς πρὸς βορᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς πόλεις τοῦ κράτους καὶ διατελοῦντες κεχωρισμένοι τοῦ λοιποῦ σινικοῦ πληθυσμοῦ διὰ πολυειδῶν καὶ διακριτικῶν σημείων καὶ ὡς πρὸς τὸν ἱματισμὸν καὶ εἰς τὰ κοσμήματα τῶν οἰκιῶν, δι' ὧν διαφέρουσι τῶν γειτόνων αὐτῶν. Διατρέφουσι δὲ μεγίστην καταφρόνησιν κατά τε τῶν ἀκολούθων τοῦ Βούδδα καὶ κατὰ τῶν τοῦ Λάου-τζὶ, θεωροῦντες αὐτοὺς εἰδωλολάτρας· ἀντιπαθοῦσιν ὅμως μετριώτερον κατὰ τῶν κομφουκιανιστῶν, δύναται δέ τις ἀνευρεῖν ἐπὶ πολλῶν ἐκ τῶν δοξασιῶν αὐτῶν τὴν ἐπίδρασιν τῶν διδαγμάτων τοῦ σοφοῦ. Οἱ μᾶλλον ἔνθερμοι ζηλωταὶ τῆς θρησκείας ταύτης, χαλεπῶς φέροντες τὴν ἐλευθεριάζουσάν πως τάσιν ταύτην τοῦ πνεύματος, ἣν θεωροῦσιν ὡς προφανῆ ἀντίδρασιν, μετέρχονται πᾶν τὸ ἐπ'αὐτοῖς πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰ ἀρχαῖα δόγματα, συνιστῶντες σχολεῖα ἐπὶ τούτῳ πρὸς περιορισμὸν τῆς πρὸς ἀφομοίωσιν τάσεως. Οἱ Σῖναι ὅμως ἐννοοῦσι πρώτιστα πάντων νὰ διαμένωσι Σῖναι, καὶ ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ θρῆσκοι, αἱ δὲ ῥῆτραι τοῦ Κομφουκίου ἀποτελοῦσι δεσμὸν ἀδιάῤῥηκτον τῆς ἑνότητος τῶν ἀκολούθων πάντων τῶν ἐν τῇ σινικῇ θρησκευμάτων· ἐλλείπει ὅμως σχετικῶς εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ἑνότητος ταύτης μεταξὺ μωαμεθανῶν Σινῶν καὶ τῶν ὁμοφύλων αὐτῶν τὸ ἀδελφικὸν αἴσθημα τὸ ἐνυπάρχον μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ τῶν ἐκτὸς τῶν ὁρίων ὁμοθρήσκων αὐτῶν. Ἄξιον σημειώσεώς ἐστιν ὅτι αἱ ἐπ'ἐσχάτων ἐπιτυχίαι τοῦ Γιακοὺπ-χὰν ἐν Κασγαρίᾳ καὶ ἡ εἰσέλασις τῶν μωαμεθανῶν ἀκολούθων αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κανσοὺχ οὐδένα ὀργασμὸν παρήγαγε παρὰ τῷ μεγάλῳ μωαμεθανικῷ πληθυσμῷ τοῦ Πεκίνου καὶ τῶν ἄλλων βορείων πόλεων. Αἰτίᾳ τῆς ἐλλείψεως ταύτης θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἡ κυβέρνησις ἀμεριμνεῖ περὶ τῆς ἐν τῇ Σινικῇ ὑπάρξεως πολλῶν μωαμεθανικῶν κοινοτήτων, αἵτινες ἐδύναντο ἐὰν ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα νὰ ἀποβῶσι κινδυνωδέσταται ἐν ὥρᾳ κρίσεως, οἵα ἡ προμνημονευθεῖσα.

Ὁ D. Edkins μετὰ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ κατελόγιζεν ὡς ἱεραπόστολος καὶ τὴν σπουδὴν τῶν ἐν Σινικῇ ὑπαρχόντων θρησκευμάτων, διὰ δὲ τῆς μακρᾶς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ διαμονῆς αὐτοῦ προσεκτήσατο ἀκριβῆ γνῶσιν αὐτῶν, ὡς τὰ νῦν ἔχουσι. Τὰς γνώσεις δὲ ταύτας φυσικῶς κατὰ πολὺ ἐτελειοποίησεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ ἐν ἔτει 1859. Ἐκ δὲ τῆς νῦν ἐκδόσεως τοῦ τεύχους πολλὰ μανθάνομεν ἐκ τῶν αὐξηθεισῶν γνώσεων τοῦ συγγραφέως ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Καίτοι δὲ οἱ ἱεραπόστολοι ἐν Σινικῇ μεγάλα ἔχουσι νὰ ὑπερβῶσι προσκόμματα κατὰ τὴν γνώμην τοῦ συγγραφέως, δύναταί τις νὰ ἐλπίσῃ πολλὰ ἐν τῷ μέλλοντι περὶ τῆς προόδου τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκεῖ. Πρῶτον πρόσκομμα ἀνεφάνη ἡ ἀπορία τῆς μεταφράσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ διὰ ἰσοδυνάμου λέξεως δυναμένης νὰ παραστήσῃ ἱκανῶς ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν Σινῶν ὅ,τι ἡμεῖς ἐννοοῦμεν δι' αὐτῆς. Ἐσχάτως ἐν συνεδριάσει τινὶ τῶν ἱεραποστόλων ἐν Σαγκαΐ σφοδρῶς συνεζητήθη ὁποτέραν Σὰγκ-τὴ (ὄνομα ἀρχαίου τινὸς σινικοῦ

θεοῦ) ἢ Σὶν (ὄνομα ἄλλης θεότητος) δέον νὰ μεταχειρισθῶσιν ἐν ταῖς μεταφράσεσιν· ἀλλὰ τοιαύτην δυσκολίαν εὐκολώτερον δύναταί τις ὑπερνικῆσαι ἐν Σινικῇ, ἢ ἐν ἄλλαις ἤττον πεπολιτισμέναις χώραις. Οἱ ἐν Σαγκαΐ ἱεραπόστολοι δύνανται νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς ὅτι δὲν εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως οἱ ἐν Μογγολίᾳ συνάδελφοι αὐτῶν, οἵτινες ἐλλείψει καταλληλοτέρου ὅρου ἀντιστοίχου ἠναγκάσθησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ ὄνομα Βούδδα ἀντὶ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ὡς οἱ ἐν Βεκουάνᾳ, οἵτινες οὐδένα ἐδυνήθησαν νὰ εὕρωσι καταλληλότερον ὅρον πρὸς ἔκφρασιν τοῦ παραδείσου ἄλλον παρὰ τὸ «σεσηπὸς κρέας», ὅπερ δίδωσιν ἐν τῇ τῶν ἐγχωρίων διανοίᾳ τὴν ὑπερτάτην ἰδέαν τοῦ ἡδέος.

(Ἐκ τῆς Σαββατιαίας τοῦ Λονδίνου).

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΜΑΡΓΟΥΝΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ζ'.

Τῷ εὐλαβεστάτῳ Ἰωάννῃ τῷ Μουζίνῳ, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος.

Ἡδύ μοι λίαν καὶ χάριεν καὶ τὸ χρηστόν σου τῶν τρόπων καὶ τὸ μηδ' ὅλως ἐλευθεριάζειν ἐν οἷς ἀπαιτεῖς ἥδιον. Κἀκείνου μὲν δῆλος ὁ χαρακτὴρ καὶ ἐξ αὐτοῦ, φασὶ, τοῦ ὀνόματος· τοῦτο δὲ σημεῖον ψυχῆς οὐδὲν ἐπιχωριάζον ἐν ἑαυτῇ ἐχούσης τὸ ὕπουλον. Καὶ ἀμφιβάλλω, πότερον δι'ἐκεῖνό σ'ἐγκωμιάζειν ὀφείλω, ἢ διὰ τοῦτό σε καὶ μάλα ἀποδέχεσθαι; ἢ καὶ ἑκάτερον ἅμα καὶ ὑπερβαλλόντως δι'ἑκάτερον; εὐδαιμονοίης μοι, ὦ, οὐκ οἶδα τίνι σε καὶ προσκαλέσωμαι τῶν ὑψηλοτάτων ὀνομάτων καὶ τοιαύτῃ οἰκειότερον ἐχόντων διαθέσει ψυχῆς, Ἰωάννη παμφίλτατε. Πῶς γὰρ μὴ τοιοῦτος ἐμοὶ, ᾧ ἡλίκον ἐξῆψα πάλαι τὸ φίλτρον, ὡς καὶ πυρσὸν ἀναδειχθῆναι λαμπρότατον; καὶ ἐν τούτῳ, ναὶ μὰ τὸν φίλιον, τῷ ἴσῳ τοῦ παρὰ σοὶ φίλτρου καὶ μόνου ἀνταποδίδωμι· καὶ γὰρ ἐκτόπως, οἶδα, ἀντιπεφίληκαι· ἀλλ' ἔφθασα ἂν καὶ περὶ τούτου ταῖς σαῖς ἀρεταῖς τὸ πᾶν χαριζόμενος. Οὕτως ἐγὼ περὶ σὲ ἐκκέχυμαι ταῖς πνευματικωτέραις ὁρμαῖς· καί σε τοιοῦτο πρὸς ἐμὲ ἀντιπέμπειν τὸ τῆς ψυχῆς φίλτρον ἐπεύχομαι, μηδὲν ἢ ὅτι ἐλάχιστον παραχωροῦντα τῷ σώματι, ἵνα καὶ πλέον ἔχῃ τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος· καὶ οὗπερ ὁ σύνδεσμος τοῖς γε ὀρθῶς νοοῦσιν ἀηδὴς, οὕτω καὶ λίαν ἐπέραστος ἡ ἀνάλυσις, ἵνα εἰς τὴν οἰκείαν πηγὴν ἐπαναδράμῃ σταγὼν ἡ κάτω χυθεῖσα. Ταῦτα τῆς παρὰ σοὶ τάξεως γενέσθω ἀναπτερώματα καὶ τοῦ ἐγκεκρυμμένου σπινθῆρος οὐκ ἀγενὴς ἀνασκάλευσις, ἵνα καὶ εὐσκοπώτερον βάλῃς καὶ πῦρ ἀνάπτῃς περὶ ἐμὲ καὶ τοῦ ἐναποκρινομένου σοι φλογωδέστερον. Ὑπὲρ ὧν ἐκλελιπάρηκάς με, συστήσας ἐμοὶ τὸν χρηστὸν Γεώργιον, ἀπέδωκά σοι τὴν ὀφειλὴν, οὐ κεχάρισμαι· ἐκεῖνο γάρ μοι δοκῶ μᾶλλον πράττειν, ἢ τοῦτο, φιλικῷ μαζῷ ὑπείκειν καθήκοντι. Ἀπεμνημόνευσα δὲ περὶ τούτου κἀν τοῖς πρὸς τὸν κοινὸν φίλον γράμμασι, τὸν σοφώτατον, φημὶ, Νικόλαον τὸν Ῥόδιον· καὶ αὐτός μοι τὰς πρὸς Θεὸν ἀποδιδοίης εὐχὰς, ἵνα κἀγὼ ἐξ ἴσου ἀπολαμβάνω καὶ μὴ λαμβάνω τὰ πρόσφορα. Ἐῤῥωμένως διαβιῴης ψυχῇ τε καὶ πνεύματι, φίλτατέ μοι πάντων Ἰωάννη καὶ χαριέστατε.

Ἐνετίηθεν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Η'.

Μελετίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Βλαστῷ, ὁσιωτάτῳ ἀνδρὶ, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος.

Πάντερπνά σου τὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἱερά μοι καὶ φίλη κεφαλὴ, Μελέτιε· καὶ γὰρ εὐμεθόδως καὶ ἀριστοτελικαῖς ὑπερείδεται κομψείαις καὶ τῆς σπουδαίας μερίδος ὅτι πλεῖστα συνεπιφέρεται. Καὶ οὐ μᾶλλον, οἶμαι, τοῖς ἐκ τοῦ περιπάτου, ἤ τινι τῶν πάνυ τῶν ἐκ τοῦ Ἀρείου Πάγου κατηκολούθηκας ἐκ τῶν ἑκατέρᾳ μερίδι δεδειγμένων συναρμόττων τὰ κάλλιστα καὶ τεχνουργῶν τὴν τοῦ λόγου παρασκευήν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἀρχαῖός τις ὢν καὶ παμπάλαιος τοῦτο καὶ μόνον οἶδα μέτρον τε καὶ ἐπίνοιαν ἐπιστολῆς τὴν χρείαν. Ἔνθεν τοι καὶ τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ τοῦ χαρακτῆρος κατακόρως ἔν γε τῷ ἐπιστέλλειν μεμάθηκα. Ποῦ γὰρ ἂν εἴη φιλοσοφίας χώρα παρ' ἀνδράσι τοῦτο καὶ μόνον ἐπειγομένοις, πληροῦν ἐν ἀμοιβαίοις γράμμασιν, οἰκειότερον ἐντυγχάνειν τοῖς φίλοις καὶ τὰ ἑαυτῶν διαμηνύειν πρὸς τοὺς οὓς ᾠκείηνται ἐλευθέρως βουλεύματα; Εἰ δέ που τάχα τὸ φιλοσοφεῖν καὶ γράμμασι προσνενέμηται, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς τοῦτο, οὐδ'ἐφ'ὁτῳοῦν· τὸ γὰρ δημοσίᾳ φιλοσοφεῖν καὶ τοῖς Πυθαγόρου μύσταις ἀπείρητο· οὐκ ἐχέμυθον δὲ καὶ ἡ ἐπιστολὴ, ἀλλὰ καὶ μάλα ἐπίκοινον, φιλοσοφίας δὲ τῆς καθ'ἡμᾶς μάλιστα καὶ τὰ πλείω ἀπορῥητότερα εἰ μή πού τις ἐκεῖνα λέγει τὰ δι'ὧν ἢ ἐκδεδίττεται ὁ πολὺς δῆμος τῇ τῶν ὀδυνηρῶν ἀπειλῇ, ἢ παραθαῤῥύνεται τῇ τῶν χρηστοτέρων ἐλπίδι, ἢ καὶ ὅσα τοιαῦτα τοῖς πολλοῖς κοινότερα. Ἡ δὲ ἱερὰ φιλοσοφία πολλῷ τῷ σκότῳ καλύπτεται. Καί μοι πρὸς τοῦτο δοκεῖ ἀποβλέψας ὁ ψαλμῳδὸς, τὸ, ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, ἐν ἱεροῖς ὕμνοις ἐπειπεῖν. Ἔστιν ἄρ' ὡς, ἔστι δ' ὡς, μὴ φιλοσοφεῖν ἐν γράμμασι· καὶ ὥσπερ τὸ κυσὶν ἐπιῤῥίπτειν τὰ ἅγια ἐπικίνδυνον, καὶ τὸ κοινολογεῖν ἔν τι τούτων ὁπωσδήποτε οὐκ ἀνεύθυνον. Ἔγωγ'οὖν, ὅ γ'εἰκὸς ἦν, τὸ περὶ τὸν δῆμόν σου φιλάνθρωπον καὶ διδακτικὸν ἐπαινέσαι προῆγμαι ἐν τοῖς φθάσασιν. Οὐ τὸ φιλόσοφον, τό γ'ἐμπού. . . εἰπεῖν, ἐπιτετή-

δευκα. Ὁποτέρως δ'οὖν τοῦτο ἔχοι, καὶ τοιοῦτόν σε ὄντα φιλῶ, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς ἄλλοις φιλοσοφεῖν σε ἐπεύχομαι, τὸ καρτερικὸν ἐν τοῖς δεινοῖς καὶ τὸ εὔψυχον ἐν τοῖς μὴ κατὰ γνώμην συμβαίνουσιν. Ἴδοις ἂν πολλὰ τοιαῦτα παρὰ μοχθηρᾶς ἀνθρώπων γνώμης συμβαίνοντα, κἂν ἄλλως ἄλλοι περί τε τοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ ἑτέρου βεβούλευνται. Φιλόσοφον δὲ ὄντα τούτων ἁπάντων ὑπερῆρθαι δέον καὶ ἑαυτὸν φιλοσοφεῖν τὰ ἄριστα, ἀσχάλλων δ'εἰκότως, ἐφ' οἷς ἄλλως ἄλλοι πεπλάνηνται. Ἐρῥωμένως μοι διαβιώης, ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ ὁσιώτατε, καὶ πολλὰ φρονείης τῷ πάντα τὰ τῇδε παρ'οὐδὲν τίθεσθαι καὶ ἀναπτεροῦσθαι ἀεὶ πρὸς τὰ μένοντα. Ἐνετίηθεν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Θ'.

Μάξιμος Κυθήρων ἐπίσκοπος τοῖς ὑπὸ τὴν ἁγιωτάτην ἐπισκοπὴν διάγουσιν ὁσιωτάτοις πνευματικοῖς καὶ ἱερεῦσιν εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ.

Ἐμοὶ μὲν ἂν ἦν καὶ μάλιστα κατ' εὐχὴν, ὁσιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ, τὴν τοῦ δεσποτικοῦ ταλάντου, ὅπερ παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐμπεπίστευμαι, δωρεὰν ταῖς ὑμετέραις διηνεκῶς διατιθέναι ψυχαῖς, καὶ τῇ τῶν ἱερῶν λόγων πνευματικῇ σάλπιγγι τὸν ἔμφυτον ὑμῖν τοῦ καλοῦ πόθον, ἢ τὴν οἰκτιρμόνως ἡμῖν διδομένην χορηγίαν τοῦ πνεύματος εἰς τὴν τοῦ θείου ἔρωτος συνδιεγείρων ἀκρότητα. Ἐπειδὴ δὲ, οἷς οἶδε Θεὸς κρίμασι, αὐτός τε τὴν τῆς τοῦ χρέους τοῦ πρὸς ὑμᾶς ἐκτίσεως ἀφῄρημαι ἀφορμὴν, καὶ ὑμεῖς τὴν ἐμὴν σωματικὴν παρουσίαν μένετε μέντοι οὐδὲν ἧττον, ἢ εἰ καὶ συμπαρήμην ὑμῖν, τὸ πρὸς ἐμὲ φίλτρον ἀκμάζον διαφυλάττοντες, ἔδοξέ μοι ξενίῳ τινὶ προσφιλεῖ, καὶ τοιούτῳ, οἷον ἂν τῇ καθ'ὑμᾶς θεαρέστῳ πολιτείᾳ καὶ τῷ θερμῷ περὶ τὰ θεῖα ζήλῳ συμβαίνῃ, καὶ μάλιστα τὴν ὑμετέραν πρὸς ἐμὲ ὁπωσοῦν γοῦν ἀμείψασθαι εὔνοιαν. Ἔστι δ' ἄρα τοῦτο τὸ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας σύντομον μὲν, οὐδ' ἧττον ἀναγκαῖον ἢ χρήσιμον καὶ ψυχωφελὲς συγγραμμάτιον. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν εἴη τοιοῦτον τὸ ἑκάστου τῶν εἰς τὴν ἱερὰν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν παρὰ τῶν μακαρίων ἐκείνων καὶ θεοφόρων πατέρων πνευματοκινήτως διατεταγμένων εἰδέναι τὸν λόγον ἀποδιδόναι; Δέξασθε οὖν φιλοφρόνως τὸ μικρὸν τοῦτο τῆς μεγάλης ἡμῶν περὶ ὑμᾶς διαθέσεως φιλοστόργου τεκμήριον καὶ ἱκεσίους πρὸς τὸ θεῖον διὰ παντὸς ὑπὲρ ἡμῶν χεῖρας αἴροιτε, ὅπως ἱλέῳ ποτὲ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλεψάμενος ὄμματι τὴν μεθ'ἡμῶν χαρίσηται σωτηριώδη συνδιαγωγὴν καὶ συμβίωσιν. Ἐρῥωμένους ὑμᾶς διατηροίη ὁ Κύριος, ἀδελφοὶ ἐν Χριστῷ ὁσιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι. Ἐνετίηθεν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ι'.

Φιλίππῳ τῷ Σιμιτέλλῳ, λογιωτάτῳ νεανίᾳ, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος εὖ πράττειν.

Τίς ἡ ἐπὶ τοσοῦτον σιωπὴ καὶ τῆς ἐπαινετῆς κατάρξεως οἷόν τις συστολή τε καὶ κάθειρξις; Μόλις γάρ ποτε καὶ ἅπαξ ἡμῖν ἐπιστείλας, ὥσπερ μετάμελόν τινα ἐπὶ τῷ καλῷ τῆς προαιρέσεως σχὼν, οὔτ' ἐδευτέρευσας, οὔτ' ἐτρίσσευσας. Καίτοι γε δὴ εἴπερ ἐπὶ τῆς αὐτῆς διεμεμενήκεις γνώμης, καὶ μή σε, ὡς ἔοικεν, ἀπαίσιον προσβαλόν ποθεν πνεῦμα τοῦ σταθεροῦ παρεκεκινήκει φρονήματος. Ὅλα γὰρ εὐμετάθετά σοι, εἰ μόνον βούλοιο, καὶ ῥᾷστα τὰ τῆς ὁρμῆς καὶ οὐδ'ἄνευ ἐγκωμίων ἡ ἀπὸ τῶν χειρόνων ἐπὶ τὰ κρείττω ροπή. Ἔχει γὰρ ὥσπερ ἀνάλογόν τι ταῦτα πρὸς ἕξιν καὶ στέρησιν. Ἄγε δὴ πρὸς τοῦ φιλίου γενοῦ σεαυτοῦ, μᾶλλον δὲ σαυτὸν ἡμῖν ἐπανάγαγε καὶ συχνότερον ὑποκίνει τῇ χειρὶ τὴν γραφίδα, καὶ, εἰ μή τι ἄλλο, τὸ γοῦν εἰς ῥοῦν σοι χωρεῖν τὰ πράγματα διασήμαινε καὶ ὅτι πολλὴν προσλαμβάνεις τὴν προσθήκην τῇ ἐπιδόσει τῆς ἐπιπόνου σπουδῆς. Καὶ τί γὰρ ἂν τούτου κρεῖττον, ἢ αὐτὸς σαυτῷ ἕλοιο, καὶ ἡμεῖς σοι συνευξαίμεθα; Τοῦτο δὴ πάντως μοι χαριῇ καὶ προσχαριῇ δὲ, εἴ τι λόγου ἄξιον τῶν ἱερῶν τῆς θεολογίας συγγραμμάτων ἡμῖν ἐπικοινωνήσειας. Ἑλκόμεθα γὰρ πρὸς ταῦτα τῷ δεκαπτέρῳ τοῦ ἔρωτος, ὥσπερ φασὶ πρὸς τὴν μαγνῆτιν τὸν σίδηρον. Εἰ δέ του καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἐπιδεήσῃ, οὐκ ἂν φθάνοις προστάττων ἡμᾶς καὶ πάντως ἐπιτεύξῃ τοῦ ποθουμένου σοι. Ἐρῥωσο, καὶ τοὺς ὅσοι σου τῇ φιλίᾳ προσῳκείωνται φιλικῶς καὶ πρὸς ἐμοῦ προσαγόρευε.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΑ'.

Γεωργίῳ τῷ Μαξίμῳ, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος εὖ πράττειν.

. . . . . τὰ περὶ τὰς καλὰς τῶν ὀπωρῶν. Σὺ δὲ ὡς ἐσπουδασμένα μοι ταῦτα ὑπείληφας, ἐπεὶ οὐκ ἂν οὕτως ἐγεγραφήκεις, Γεώργιε φίλτατε. Τί δέ; ἐμοὶ γὰρ ταύτῃ διαφέρει διεσπουδάσθαι μοι τὰ παίγνια, ἵνα τοῖς καλοῖς, οἷοι δὴ οἱ παρ' ὑμῖν, κατεντρυφήσω καρποῖς. Καὶ ταῦτα ἐν ἡμέραις, καθ' ἃς τὰς αὐγουστείους τῆς ὑπεράγνου μητρὸς αἰσίους ἄγομεν νηστείας ὅσοι τῶν Γραικῶν ἐνετιάζομεν. Ὑμᾶς δ' οὐκ οἶδ' οὕς τινας τοὺς ἀμφιβίους καὶ ἀμφιῤῥεπεῖς καὶ τὸ ὅλον οὐδετέρους καὶ πατρικῶν ἐπιλελησμένους ἐθῶν ἅτε δὴ περὶ τοὺς καλοὺς τῶν ἰχθύων, τό γε νῦν εἶναι, οἶμαι δ' ὅτι καὶ τὰ πίανα τῶν κρεῶν κατεσχολημένους, ἀλλὰ μή σοι τὰ παρ' ἡμῶν ὑπόπικρα γένοιτο· οὐδὲ γὰρ ὡς διδαξόμενοι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλ' ὡς εἰς

ἀνάμνησίν σε παραγαγεῖν ἑλόμενοι τῶν πατέρων, ταυτί σοι τὰ βραχέα αὐτοσχεδίως ἐνεχαράξαμεν. Ἃ μοι πρὸς τὸν νεανίαν ἐπέταξας, πέπραχα, ἔξω δ' αἰτίας εἶναι ἑαυτὸν τοῦ θριπηδέστατον κομισθῆναι τὸ δι' ἐρίου ἱμάτιον καὶ μάλιστα ἀπεφήνατο. Ἐῤῥωσο καὶ φίλει φιλοῦντά σε.

Ἐνετίηθεν, αὐγούστου γ' ἱσταμένου αφηδ'.

ΒΥΡΩΝΟΣ

Η ΝΗΣΟΣ.

Ἡ

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΤΡΟΦΟΙ ΤΟΥ.

Αι ΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

I.

Ἡ πρώτη τῆς πρωΐας φυλακὴ εἶχε φθάσει, τὸ δὲ πλοῖον χαριέντως τὴν ὑγρὰν αὐτοῦ κέλευθον ἐπορεύετο· ὡσεὶ πελώριον ἄροτρον ἡ πρώρα του μεγαλοπρεπῆ ἐχάρασσεν αὔλακα, ἐν μέσῳ τῶν ἀναπηδώντων κυμάτων· πρὸ αὐτοῦ μὲν ὁ ὑδάτινος κόσμος τὴν ἑαυτοῦ ἀπειρίαν ἐξείλισσεν, ὄπισθεν δὲ διεφθαρμέναι ἐφαίνοντο αἱ πολυπληθεῖς τῆς μεσημβρινῆς θαλάσσης νῆσοι. Γαληνιαία ἡ νὺξ ἤρχιζε, διὰ φωτεινῶν ποικιλλομένη νεφελῶν, νὰ δεικνύῃ τὴν ὥραν, καθ' ἣν τὰ σκότη ὑποχωροῦσι πρὸ τῆς ἠοῦς. Οἱ δελφῖνες, τῆς ἡμέρας αἰσθανόμενοι τὴν προσέγγισιν καὶ σπεύδοντες τὰς πρώτας νὰ προκαταλάβωσιν ἀκτῖνας, ἀνεσκίρτων ἐπὶ τῶν κυμάτων. Οἱ ἀστέρες ἤρχιζον, ἐνώπιον εὐρυτέρων λάμψεων, νὰ ὠχριῶσι, μὴ δυνάμενοι τοῦ λοιποῦ νὰ προσηλῶσι κάτω πρὸς τὸν ὠκεανὸν τὰς σπινθηριζούσας κόρας των. Τὸ τέως σκοτεινὸν ἱστίον, τὴν προτέραν ἀνελάμβανε λευκότητα, αὔρα δὲ δροσοβόλος ἐπέψαυε μόλις τὰ ὕδατα. . . Ἐν τέλει πορφυρᾶν ἐνδυθεὶς χροιὰν ὁ ὠκεανὸς, τὴν προσέγγισιν τοῦ ἡλίου ἀναγγέλλει· ἀλλὰ πρὶν ἢ τὸ ἄστρον ἀναπηδήσῃ τῆς ἡμέρας . . . μέλλει τι νὰ συμβῇ.

II.

Ὁ ἀνδρεῖος ἀρχηγὸς κοιμᾶται ἐν τῷ κοιτωνίσκῳ του, πλήρη ἔχων ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς ἐπιτετραμμένους νὰ γρηγορῶσιν· ἔβλεπεν εἰς τὰ ὄνειρά του τὰς ἀγαπητὰς τῆς γηραιᾶς Ἀγγλίας ἀκτὰς διαγραφομένας, τὴν ἀμοιβὴν τῶν ἀγώνων, καὶ τὴν κατάπαυσιν τῶν κινδύνων του· τὸνομά του συγκαταλέγεται ἐν τῷ ἐνδόξῳ καταλόγῳ τῶν ἀποπειραθέντων νὰ φθάσωσι τὸν ὑπὸ θυελλῶν ἐστεφανωμένον πόλον· τὸ ἐπίπονον τῆς ἐργασίας μέρος παρῆλθεν ἤδη, καὶ τὰ πάντα φαίνονται ἐξασφαλίζοντα αὐτὸν ὡς πρὸς τὰ ἐπίλοιπα· διατί ἄρα νὰ μὴ κοιμᾶται ἐν ἀσφαλείᾳ; Φεῦ! πόδες ἀπειθεῖς τὸ κατάστρωμα καταπατοῦσιν, αὐθάδεις ἀποπειρῶνται χεῖρες νὰ κατάσχωσι τὸ πηδάλιον, καρδίαι νεανικαὶ στενάζουσι, ποθοῦσαι μίαν τῶν κατὰ τὸν ἰσημερινὸν νήσων, ἔνθα διηνεκῶς ἀπαντῶσι καὶ τοῦ ἔαρος καὶ τῆς γυναικὸς τὰ μειδιάματα. Εἰσὶν οὗτοι ἄνδρες ἀπάτριδες, οἵτινες μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν, τὴν πατρικὴν μὴ δυνηθέντες ν' ἀνεύρωσι στέγην, ἢ μεταβεβλημένην εὑρόντες, καὶ ἡμιάγριοι καταντήσαντες, παρὰ τὴν ἐπὶ τῶν κυμάτων σαλευομένην, ἄστατον κατοικίαν, προτιμῶσιν ἓν σπήλαιον, καὶ μίαν γλυκερὰν σύντροφον. Οἱ εὐχυμότατοι καρποὶ, οὓς τὸ ἔδαφος ἄνευ καλλιεργείας παράγει, τὸ δάσος, ὅπερ παρεκτὸς τῆς ἀτραποῦ, ἣν διαχαράσσει τις, οὐδεμίαν ἐμφαίνει ἄλλην, τὰ πεδία, ἐφ' ὧν ἡ ἀφθονία ἀφειδῶς φαίνεται καταχέουσα τὸ διηνεκῶς πλῆρες αὐτῆς κέρας, τὸ εἰς οὐδένα ἀνῆκον, ἀλλ' ἀπὸ κοινοῦ κατεχόμενον ἔδαφος, ἡ σφοδρὰ ἐκείνη ἐπιθυμία, ἣν πάντες οἱ παρῳχημένοι αἰῶνες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταπνίξωσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τοῦ μηδένα ἔχειν κύριον ἄλλον παρὰ τὴν ἰδίαν βούλησιν, ἡ γῆ, ἐν ᾗ οὐδεὶς ὑπάρχει πλοῦτος ἄλλος, παρὰ τοὺς ἀπράτους θησαυροὺς, τοὺς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῆς ἐκτεθειμένους, παρὰ τὴν λάμψιν τοῦ ἡλίου καὶ τὰ λαμπρὰ αὐτῆς προϊόντα, ἡ ἐλευθερία, δι' ἧς τὸ μικρότατον σπήλαιον εἰς κατοικίαν νὰ μεταβληθῇ δύναται· ὁ πελώριος οὗτος κῆπος, ἔνθα πάντες ἀκωλύτως περιφέρονται, ἔνθα ἡ φύσις πάντας τοὺς ἀνθρώπους ὡς τέκνα ἴδια μεταχειρίζεται, εὐαρέστως τὴν ἀγρίαν εὐδαιμονίαν των θεωμένη, τὰ κογχύλια ἐκεῖνα, οἱ καρποὶ ἐκεῖνοι, ὁ μόνος γνωστὸς τοῖς κατοίκοις πλοῦτος, τὰ μονόξυλά του, δι' ὧν ἥκιστα εἰς κινδύνους ἐκτίθενται, αἱ μακρὰν ἀποτεινόμεναι θῆραι, καὶ αἱ ἐπὶ τῶν ἀφροέντων κυμάτων ἁλιεῖαί των, αὐτὴ αὐτῶν ἡ ἔκπληξις ἐπὶ τῇ θέᾳ εὐρωπαϊκοῦ προσώπου, . . . τοῦτο τὸ θέαμα, ὅπερ οἱ ξένοι οὗτοι διαφλέγονται ν' ἀπολαύσωσι πάλιν, θέαμα, ὅπερ ἀντὶ πολλοῦ θ' ἀγοράσωσιν!

III.

Ἐγείρου, ἀνδρεῖε Βλίγχ!. Οἱ ἐχθροὶ εἶναι παρὰ τὴν θύραν σου, ἐγείρου! Οἴμοι! λίαν ὀψὲ πλέον! Οἱ ἀποστάται ὑπερηφάνως τὴν θύραν τοῦ κοιτῶνος κατέσχον, τὸ κράτος τῆς λύσσης καὶ τοῦ τρόμου ἀνακηρύξαντες· τὰ μέλη σου ἐδεσμεύθησαν, ἡ δὲ τῆς λόγχης αἰχμὴ ἐπὶ τοῦ στήθους σου στηρίζεται· οἱ τέως πρὸς τὴν φωνήν σου τρέμοντες ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, ἀνακηρύττουσί σε αἰχμάλωτον, σύρουσι δ' ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὅπου οὔτε τὸ πηδάλιον, οὔτε τὸ ἱστίον εἰς τὴν ἐξουσίαν σου θὰ ὑπόκηται πλέον· δι'ἀγρίου τινὸς ἐνστίκτου ὁρμῆς, ὑπὸ τὸ πρόσχημα πλαστῆς ὀργῆς, τὴν αὐθάδη

ἀπείθειάν των νὰ καλύψωσιν ἀποπειρῶνται· ἡ ὀργὴ αὕτη ἐκρήγνυται περὶ σὲ, καὶ ὅσοι δὲ διατηροῦσιν ἀκόμη φόβον μέγαν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν, ὃν θυσιάζουσι, μόλις τοὺς ὀφθαλμούς των πιστεύουσιν· διότι οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος ἐξ ὁλοκλήρου τῆς συνειδήσεως τὴν φωνὴν νὰ καταπνίξῃ δύναται, ἐκτὸς ἐὰν μέχρι λύσσης μεθυσθῇ.

IV.

Μάτην, ἀκαταπλήκτως τὸν θάνατον θεώμενος, καλεῖς πρὸς σεαυτὸν ἐπὶ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ζωῆς τοὺς πιστοὺς διαμείναντας· λίαν εὐάριθμοι καὶ ὑπὸ τοῦ τρόμου ἡττώμενοι παραδέχονται, σιγῶντες, τὰς πράξεις, ἐφ' αἷς οἱ μᾶλλον ἐξημαμένοι ἐπευφημοῦσι· μάτην ἐρωτᾷς αὐτοὺς περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀνταρσίας· βλασφημίαι, ἀπειλαὶ, ἡ μόνη αὐτῶν ἀπάντησις εἶναι· ἡ σπάθη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν σου λάμπει, ἡ τῶν λογχῶν αἰχμὴ εἰς τὸν τράχηλόν σου προσεγγίζει, τὰ πυροβόλα κατὰ τοὺς στήθους σου διευθύνουσι χεῖρες, μὴ δειλιῶσαι νὰ περάνωσι τὸ ἀρξάμενον ἔργον. Ἀψηφεῖς αὐτοὺς «πῦρ» ἀνακράζων, ἀλλ' αὐτοὶ, καίπερ οὐδένα αἰσθανόμενοι οἶκτον, ἠξεύρουσιν ὅμως ἀκόμη νὰ θαυμάζωσι· μυστικόν τι λείψανον τοῦ ἀρχαίου σεβασμοῦ ἐπέζησε καὶ μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πρὸς τὸ καθῆκον αἰσθήματος. Ἀπαναίνονται νὰ βάψωσι τὰ ὅπλα των εἰς τὸ αἷμα, οὐδὲν ἧττον ἀπόφασιν ἔχουσιν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν κυμάτων νὰ σ' ἐγκαταλείψωσιν.

V.

Ἡ μεγάλη λέμβος εἰς τὴν θάλασσαν! ἀνακράζει τότε ὁ ἀρχηγός· τίς δ' ὁ τολμήσων ν' ἀπαντήσῃ «οὐχί»; Τοῦτο δὲ, διότι ἡ ἀνταρσία κωφεύει κατὰ τὴν πρώτην τῆς μέθης στιγμὴν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὀργίων τῆς ἀέλπτου ἐξουσίας της· ἡ λέμβος ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, μεθ' ὅλης τῆς σπουδῆς, ἣν τὸ μῖσος ὑπαγορεύει, καὶ μετὰ μικρὸν ὦ Βλίγχ! ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ τοῦ θανάτου μόνη ἡ εὔθραυστος αὐτῆς θὰ ὑπάρχει σανίς· ἐν αὐτῇ ἐτέθησαν τρόφιμά τινα μόνον, ὅσα ἱκανὰ νὰ σοὶ ἐπιτρέψωσιν ἄντικρυς νὰ προσβλέψῃς τὸν θάνατον, ὃν αἱ χεῖρές των ἀρνοῦνται νὰ ἐκτελέσωσιν· ὕδωρ καὶ ἄρτος τόσα, ὅσα δύνανται νὰ διατηρήσωσιν ἡμερῶν τινων ἀγωνίαν· οὐδὲν ἧττον προστίθενται κατόπιν σχοινία τινὰ, τεμάχιον ἱστίου, ὀλίγον νῆμα, ἀληθεῖς θησαυροὶ ὡς πρὸς ὁδοιπόρους τοῦ ὠκεανοῦ, βοηθήματα, ἅτινα ἐπὶ μακρὸν ἐπικαλοῦνται χρόνον οἱ δυστυχεῖς, ὧν ἡ σωτηρία οὐδαμῶς ἔγκειται ἄλλοθι, ἀλλ' ἢ εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα· προστίθεται ἐπὶ τέλους ἡ νοήμων πυξὶς, ἡ ἔντρομος τοῦ πόλου δούλη, ἡ ψυχὴ τῆς θαλασσοπλοΐας.

VI.

Τότε ὁ αὐτοχειροτόνητος ἀρχηγὸς εὔκαιρον κρίνει τὸ ν' ἀπαμβλύνῃ τὴν πρώτην τοιούτου ἐγκλήματος ἐντύπωσιν, ἀναζωπυρῶν τῶν συνενόχων του τὸ θράσος. Αἴ! «Ὁ μέγας κρατὴρ εἰς τὸ μέσον!» ἀνακράζει, τρέμων μὴ ἡ τῶν ἐνόχων μανία, ἐπὶ τῶν ῥαχιῶν ἐξοκείλῃ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ῥακὴν εἰς τοὺς ἥρωας! εἶπεν ἡμέραν τινὰ ὁ Burke, εἰς ὁδὸν ὑγρὰν διευθύνων τὴν ἐπικὴν δόξαν· τὴν αὐτὴν ἀσπασθέντες δόξαν οἱ ἡμέτεροι πρόσφατοι ἥρωες ἐκένωσαν τὸ ποτήριον ἀνακράζοντες «Hurra! Ζήτω ἡ Ὀ-Ταΐτη! κραυγὴ ἀπαράδοξον πάντως εἰς ἀνταρτῶν στόματα. Ὁποῖον ἄρα θέλγητρον τὰ ἄγρια τῆς θαλάσσης τέκνα, τὰ ὑπὸ πάντων καταδεδιωγμένα τῶν τῆς ἀτμοσφαίρας ἀνέμων, ὁποῖον θέλγητρον ἤλπιζον νὰ εὕρωσιν εἰς τὴν εἰρηνικὴν νῆσον, εἰς τὸ τοσοῦτον ἡδυπαθὲς ἔδαφος ἐκεῖνο, ἐν τῷ μέσῳ τῶν φιλικῶς διατεθειμένων τῆς νήσου καρδιῶν, τῶν ἀπόνως ἀπολαμβανομένων ἡδονῶν, τῶν περιποιήσεων, ἃς μόνη ἡ φύσις ἐμπνέει, τῶν θησαυρῶν, οὓς ἡ φιλαργυρία δὲν συγκομίζει, τῶν ἐρώτων, οἵτινες δὲν ἀγοράζονται; Ἤδη δὲ ἀποφασίσαντες καὶ διαπράξαντες τοῦ πλησίον τὴν δυστυχίαν, δύνανται ἄρά γε νὰ παρασκευάζωνται αὐτοὶ, ὅπως ἀπολαύσωσιν, ὅ,τι μάτην ἡ ἀτάραχος ἐπικαλεῖται ἀρετὴ, τὴν ἀνάπαυσιν; Φεῦ! Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις ἡμῶν. Πρὸς τὸν αὐτὸν ἅπαντες τείνομεν σκοπὸν δι' ἀτραπῶν διαφόρων. Αἱ φυσικαὶ δυνάμεις, ἡ καταγωγὴ, ἡ πατρὶς, τὸ ὄνομα, ἡ περιουσία, ἡ κρᾶσις, ἡ ἐξωτερικὴ αὐτὴ ὄψις, πλείονα ἀσκοῦσιν ἐπιῤῥοὴν ἐπὶ τῆς εὐμαλάκτου ἡμῶν ἀργίλλου, παρὰ πᾶν τὸ ἐκτὸς τῆς μικρᾶς ἡμῶν σπείρας ὑπάρχον. Ἐν τούτοις ὅμως λεπτή τις ἐντὸς ἡμῶν ἀκούεται φωνὴ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς, ἣν ἡ πλεονεξία ἐπιβάλλει, ἢ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορύβου τῆς δόξης· ναί! Εἰς οἱανδήποτε πίστιν καὶ ἂν ἀνετράφημεν, οἱονδήποτε ἔδαφος καὶ ἂν πατῶμεν, ἡ ἀνθρωπίνη συνείδησις εἶναι τὸ χρηστήριον τοῦ Θεοῦ.

VII.

Ἡ λέμβος μόλις χωρεῖ τοὺς εὐαρίθμους ἐκείνους, ὅσοι τῆς τύχης τοῦ ἀρχηγοῦ συμμετέσχον, ἐλεεινὸν μὲν ἀλλὰ πιστὸν ἀπαρτίζοντες πλήρωμα. Ἐν τούτοις ἔμειναν καί τινες ἀκουσίως ἐν τῷ καταστρώματι τοῦ ὑπερηράνου πλοίου, τοῦ ἠθικῶς ναυαγήσαντος . . . καὶ οὗτοι μετὰ συμπαθοῦς θεῶνται βλέμματος τοῦ πλοιάρχου τὴν δυστυχίαν, ἐνῷ ἄλλοι, ὑβρίζοντες ἐπὶ τοῖς ἐπιψυλασσομένοις αὐτῷ δεινοῖς, καταγελῶσι τὸ πυγμαῖον ἱστίον, τὴν τοσοῦτον ἀσθενῆ καὶ τοσοῦτον πεφορτισμένην λέμβον του. Τὸ τέκνον τῆς θαλάσσης, ὁ ναυτίλος, εὐτυχὴς πρωρεὺς κογχυλώδους σκάφους, ὁ μαγικὸς οὗτος τοῦ ὠκεανοῦ Οὐδῖνος, πολλῷ στερεωτέραν καὶ εὐστροφωτέραν ἔχει λέμβον. Οὗτος ἐν ἀσφαλείᾳ πλήρει διατελεῖ, ὁπόταν ὁ φλογώδεις ἀνακινῶν πτέρυγας σίφων, τῶν ὑδάτων σαρόνῃ τὴν ἐπιφάνειαν· λιμένα ἔχει τότε τῆς ἀβύσσου τὸν πυθμένα, ἐπιζῇ δὲ θριαμβεύων καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν ἀνθρωπίνων στόλων, οἵτινες τρόμον ἐμποιοῦντες εἰς τὸν κόσμον, κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἀνέμου ὁρμὴν καταστρέφονται.

VIII.

Ὅτε δὲ τὰ πάντα ἡτοιμάσθησαν, ὅτε τῶν ναυτῶν ὁ πιστὸς ὅμιλος ἀφῆκε τὸ ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἀνταρσίας κῦψαν πλοῖον, ναύτης, ἧττον τῶν συντρόφων αὐτοῦ ἐσκληρυμένος, ἀπέδειξε τὸν μάταιον ἐκεῖνον οἶκτον, τὸν ἔτι μᾶλλον τοὺς δυστυχεῖς παροργίζοντα· ἀποτείνας τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἀρχηγόν του, διὰ σιωπηλῆς ἐξέφρασε διαλέκτου συμπάθειαν ἅμα καὶ μετάνοιαν· μετὰ ταῦτα ἔφερε πρὸς τὰ κατάξηρα καὶ διαφλεγόμενα χείλη του εὐεργετικόν τι πνευματῶδες ποτόν. Προκαταληφθέντος ὅμως τούτου καὶ δι' ἄλλου φρουροῦ ἀντικατασταθέντος, οὐδεμία πλέον ἐξεφάνη εὐσπλαγχνία μετὰ τῆς ἀνταρσίας μιγνυομένη. Τότε προχωρήσας ὁ τολμητίας νέος, ὁ διὰ τῆς συμπληρώσεως τῆς καταστροφῆς ἀνταμείβων τοῦ ἀρχηγοῦ του τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην, καὶ τὸ εὔθραυστον δεικνὺς σκάφος, «Φεύγετε παρευθὺς» ἀνέκραξεν· «ἡ ἐλαχίστη ἀναβολὴ πρὸς τὸν θάνατον ἄγει»· καὶ ὅμως καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν στιγμὴν δὲν ἠδυνήθη τὰ ἑαυτοῦ νὰ καταπνίξῃ αἰσθήματα· μία λέξις ἤρκεσε νὰ ἐξυπνίσῃ ἐν ἑαυτῇ τῆς συνειδήσεως τὴν τύψιν, ἐπὶ ἀτελῶς καὶ ἐξ ἡμισείας, οὕτως εἰπεῖν, διαπραχθέντι ἐγκλήματι, τὴν δὲ συγκίνησιν, ἣν ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῶν συνενόχων του προσεπάθει ν' ἀποκρύψῃ εὐκόλως ὁ ἀρχηγός του ἀπεκάλυψεν. Τοῦ Βλίγχ δι' αὐστηροῦ ἐρωτήσαντος αὐτὸν τόνου, τί ἀπέγεινεν ἡ εὐγνωμοσύνη, ἣν ὤφειλεν, ἀντὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποδειχθείσης ἀγάπης, ποῦ ἦν ἡ ἐλπὶς, ἣν εἶχε συλλαβὼν τοῦ νὰ ἴδῃ ποτὲ τὸνομα αὐτοῦ διάσημον, νέαν προσθέτον λαμπηδόνα πρὸς ταῖς μυρίαις τῆς Ἀγγλίας δόξαις, λυθέντος τοῦ σφραγίζοντος τὰ σπασμωδικῶς συνεσταλμένα χείλη του φίλτρου, ἀνέκραξεν «Ἀληθῶς! ἀληθῶς! Εἶμαι ἐντὸς τῆς κολάσεως, εἰς τὸν Ἅδην»! Τοῦτο καὶ μόνον· πλὴν ὠθῶν τὸν ἀρχηγὸν πρὸς τὴν λέμβον, ἐγκατέλιπεν αὐτὸν ἐν τῇ ἀσθενεῖ ἐκείνῃ κιβωτῷ. Ἄ! πόσα περιελάμβανε πράγματα ὁ ἄγριος ἐκεῖνος ἀποχαιρετισμός!

IX.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου τῶν ἀρκτώων θαλασσῶν ὑπεράνω τῶν κυμάτων ὑψοῦτο. Ἡ αὔρα ὁτὲ μὲν ἐσίγα, ὁτὲ δ' ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ἄντρου της ἐθορύβει· οἱονεὶ ἐπὶ κινύρας παίζουσα αἰολικῆς, ἡ ἰδιότροπος αὐτῆς πτέρυξ ὁτὲ μὲν ἐστόνει ἠχηρῶς τοῦ ὠκεανοῦ τὰς χορδὰς, ὁτὲ δὲ μόλις αὐτοῦ ἐπέψαυε· βραδέως καὶ ἄνευ ἐλπίδων οἱ θαλασσοπόροι τῆς ἐγκαταλελειμμένης λέμβου κωπηλατοῦντες, τὴν ἐπίπονον διηνύθυνον πορείαν των πρὸς ἀκτήν τινα, μόλις ὡς νέφος ὑπεράνω τοῦ ὠκεανοῦ διαφαινομένην· ἡ λέμβος καὶ τὸ πλοῖον πιθανῶς δὲν θὰ συναντηθῶσι πλέον. Ἀλλὰ δὲν προτίθεμαι ἐνταῦθα ν' ἀφηγηθῶ τὴν ἐλεεινὴν τῶν τῆς προδοσίας θυμάτων ἱστορίαν, τοὺς ἄνευ διακοπῆς κινδύνους των, τὰς σπανίας ἀνακουφίσεις, τὰς ἐπικινδύνους ἡμέρας καὶ τὰς ἐπιμόχθους νύκτας, τὸ ἀνδρικὸν θάῤῥος των καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ θάῤῥος τοῦτο οὐδεμιᾶς ὠφελείας ὑπῆρχε πρόξενον, τὸν ὑπούλως ὑπονομεύοντα αὐτοὺς λιμὸν, τὸν καθιστῶντα ἀγνώριστον καὶ εἰς αὐτὴν τὴν μητέρα τοῦ υἱοῦ τὸν σκελετὸν, τὰ δεινὰ, καθ' ὧν αἱ ἰσχναὶ προμήθειαί των ἦσαν ἔτι μᾶλλον ἀνεπαρκεῖς, καὶ ὧν ἕνεκα καὶ αὐτὰς ἀκόμη τῆς πείνης τὰς ἀλγηδόνας ἐπελανθάνοντο, τὰς διαταραχὰς τοῦ ὠκεανοῦ καὶ τὰς ἀπονακρώσεις, ὁτὲ μὲν ἀπειλοῦντος νὰ καταπίῃ αὐτοὺς, ὁτὲ δὲ πρὸς τὰς νωθρὰς κώπας των ἀντετάσσοντο ἀκίνητα κύματα, τὸν ἀδιάκοπον πυρετὸν φλογερᾶς δίψης πρὸς κατάσβεσιν τῆς ὁποίας, ὡσεὶ καθαρᾶς πηγῆς νάμα συνέλεγον τὴν ἀπὸ τῶν νεφῶν ἐπὶ τῶν γυμνῶν μελῶν των καταῤῥέουσαν βροχὴν, τὸ ὅτι ἡδονὴν ἐλογίζοντο ὁσάκις ἠδύναντο νὰ σταματῶσι μέρος τῶν ψυχρῶν ὄμβρων θυελώδους νυκτὸς, ὅπως συστρέφοντες τὸ ὑγρὸν ἱστίον, μίαν ἐκθλίψωσι σταγόνα καὶ ὑγράνωσι δι' αὐτῆς τὰ ἀπεξηραμένα τῆς ζωῆς ἐλατήρια, τὸν ἄγριον ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὴν ἐχθρότητα δὲν ἠδύναντο ἄλλως νὰ διεκφύγωσιν, ἢ ἐκζητοῦντες πάλιν ἐν τῇ θαλάσσῃ ἧττον ἀφιλόξενον ἄσυλον· καὶ ἐπὶ τέλους τὰ λιπόσαρκα ἐκεῖνα φάσματα, τὰ διαφυγόντα τὸν θάνατον, ὅπως διηγηθῶσι τὴν φρικώδη ἱστορίαν τῶν κινδύνων, οἵτινες εἰς τὰ χρονικὰ τοῦ ὠκεανοῦ εἶχόν ποτε κινήσει τοῦ ἀνδρὸς τὴν φρίκην καὶ τῆς γυναικὸς τοὺς ὀλοφυρμούς.

X.

Ἐγκαταλείπομεν αὐτοὺς εἰς τὴν τύχην των, ἥτις ὅμως οὐδ' ἄγνωστος, οὐδ' ἀνεκδίκητος ἔμεινεν· ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ τὰ ἑαυτῆς δικαιώματα, ἡ προσβληθεῖσα πειθαρχία διεκδικεῖ τὸ μέρος των, ἅπαντες δὲ οἱ θαλασσόβιοι, τὴν ὕβριν συναισθανόμενοι, κατὰ τῆς παραβιάσεως τῶν κοινῶν

νόμων των εξεγείρονται. Ἡμεῖς μέλλομεν νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς ἀποστάτας ἐν τῇ φυγῇ των, παρ' οἷς ὀψιγενὴς ἐκδίκησις οὐδένα εἰσέτι ἐμπνέει τρόμον. Διασχίζουσιν οὗτοι τὰ κύματα· ἄγουσι μακράν! μακράν! μακράν! Οἱ ὀφθαλμοί των μέλλουσι πάλιν νὰ χαιρετίσωσι τὸν προσφιλῆ ὅρμον· πάλιν αἱ εὐδαίμονες ἐκεῖναι ἀκταὶ, ἔνθα οὐδεὶς δεσπόζει νόμος, μέλλουσι νὰ ὑποδεχθῶσι τοὺς ἐκτὸς νόμου διατελοῦντας ἐκείνους ἀνθρώπους, οὓς πρὸ μικροῦ εἶχον ἰδεῖ. Ἡ τε φύσις καὶ τῆς φύσεως ἡ θεότης, ἡ γυνὴ, προσκαλοῦσιν αὐτοὺς πρὸς τὰς ὄχθας ἐκείνας, ἔνθα, παρὰ τὰς τῆς συνειδήσεως πλήξεις, ἄλλας δὲν θ' ἀκούσωσιν, ἔνθα πάντες τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ συμμερίζονται, χωρίς ποτε πρὸς ἀλλήλους νὰ διαφιλονεικῶσιν αὐτὰ, καὶ ἔνθα καὶ αὐτὸν τὸν ἄρτον ὡς ὁπώραν τινὰ δρέπουσιν. Ἐκεῖ οὐδεὶς φαίνεται διαμφισβητῶν τὴν κατοχὴν τῶν ἀγρῶν, τῶν δασῶν καὶ τῶν ὑδάτων· ὁ ἄνευ χρυσοῦ αἰὼν, ἡ ἐποχὴ αὕτη, καθ' ἣν ὁ χρυσὸς οὐδενὸς θνητοῦ τὰ ὄνειρα ταράσσει, ἐν τοῖς ὡραίοις ἐκείνοις τόποις ἐπικρατεῖ, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἐπεκράτει, μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἦλθεν ἡ Εὐρώπη κρείττονα βίον εἰς τοὺς κατοίκους των νὰ διδάξῃ, εἰσήγαγε παρ' αὐτοῖς τὰ ἴδια ἔθιμα, διορθώσασα τὰ ἐκείνων, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκληροδότησεν εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν τὰς ἀκολασίας της. Ἀλλὰ μὴ φροντίζωμεν περὶ τούτου ἐνταῦθα! Θεωρήσωμεν αὐτοὺς τοιούτους, οἷοι ἦσαν, πράττοντας τὸ καλὸν κατὰ φύσιν, ἢ κατ' αὐτὴν πάλιν σφαλλομένους. Hurra! Ζήτω ἡ Ὀ-Ταΐτη! Οὕτω κραυγάζουσιν οἱ ναῦται, ἐνῷ τὸ γενναῖον πλοῖον τὴν μεγαλοπρεπῆ ἀκολουθεῖ πορείαν του. Ἡ αὔρα ἐγείρεται. Πρὸ τῆς αὐξομένης πνοῆς της τὸ τέως ταλαντευόμενον ἱστίον ἐκτείνει τὰς ἀψίδάς του· τὰ κύματα ταχύτερα ἀναβράζουσιν ἐν τῷ ὁλκῷ τῆς τολμηρᾶς τρόπιδος, ἥτις ἀπόνως διασχίζει αὐτά. Ἀπαραλλάκτως καὶ ἡ ναῦς Ἀργὼ τοῦ τέως παρθενικοῦ Εὐξείνου τὰ κύματα διηυλάκου. Ἀλλ' οἱ μὲν τῆς Ἑλλάδος θαλασσοπόροι, πρὸς τὴν πατρίδα πάντοτε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔστρεφον . . . οἱ δ' ἐπιβαίνοντες τοῦ ἀνταρτικοῦ τούτου πλοίου, ἀρνηθέντες τὴν ἑαυτῶν, φεύγουσιν αὐτὴν, ὡς ὁ κόραξ ἔφευγε τὴν κιβωτόν· καὶ ὅμως ἐλπίζουσι τὴν φωλεὰν τῆς περιστερᾶς νὰ συμμερισθῶσι καὶ ἐν τῷ πυρὶ τοῦ ἔρωτος νὰ βαπτίσωσι τὰς ἀπεσκληρυμένας καρδίας των!

Ἡ ἀνάγνωσις ἐφημερίδος εἶναι οὕτως εἰπεῖν ἐπιδόρπιον τῆς πνευματικῆς πανδαισίας, τούτου ὅμως πρέπει νὰ προηγηθῇ σοβαρωτέρα μελέτη, ὡς ὁ ἄρτος καὶ τὸ κρέας τῶν ὀπωρῶν καὶ γλυκυσμάτων.

(Ἑστία).

ΣΚΗΝΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑΙ

ΜΑΘΗΜΑ ΓΡΑΦΗΣ.

Α'.

— Διατί, πάππε μου, γράφεις τόσον ἄσχημα; Μὲ τοιαύτην ἐρώτησιν μ' ἐχαιρέτιτε μίαν πρωΐαν ἡ ἐγγονή μου.

— Πῶς, μικρά μου, τῇ εἶπον λαμβάνων δυσηρεστημένον ἦθος, ὡς συνήθως πράττουσιν οἱ γονεῖς εἰς τὰ τέκνα των, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἀπατῶνται. Πάντοτε προσποιούμεθα πρὸς αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα φαίνονται παραδεχόμενα τὴν προσποίησιν, εἴμεθα δὲ συνήθως οἱ ἠθοποιοὶ αὐτῶν.

— Πῶς, μικρά μου, τῇ εἶπον, διατί γράφω τόσον ἄσχημα! Καὶ ποῖος σοὶ εἶπεν ὅτι γράφω ἄσχημα;

— Ὅλος ὁ κόσμος, πάππε μου.

— Πῶς, ὅλος ὁ κόσμος;

— Ὁ πατέρας μου, ἡ μητέρα μου, τὰ ἀδέλφιά μου, οἱ φίλοι σου, ἡ νονά μου, ὁ . . .

— Ἐ, φθάνει, φθάνει! Καὶ τί εὑρίσκουσι, σὲ παρακαλῶ, εἰς τὸ γράψιμόν μου;

— Ἡ μητέρα μου λέγει ὅτι, ὁπόταν ἔχῃς νὰ γράψῃς ἰ, μόνον τὰς στιγμὰς θέτεις ἐπάνω. Ὁ κ. Χ. θέλει νὰ εἴπῃ ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἰμπορεῖ ν' ἀναγνώσῃ τὸ γράψιμόν σου, ἀλλ' ὅτι οὔτε ὁ ἴδιος εἰμπορεῖς νὰ τὸ ξαναναγνώσῃς. Ὁ φίλος σου κ. Β. λέγει ὅτι, ὅταν μίαν ἡμέραν τὸν προσεκάλεσες εἰς τὸ τραπέζι, δὲν ἦλθε, διότι δὲν εἰμπόρεσε ν' ἀναγνώσῃ τὴν ὑπογραφήν σου.

— Εἶναι βλάξ! Ἀφοῦ δὲν εἰμποροῦσε νὰ ἀναγνώσῃ τὴν ὑπογραφήν μου, ἐχρεωστοῦσε νὰ καταλάβῃ ὅτι τὸν προσεκάλουν ἐγώ. Καὶ τί ἄλλο ἀκόμη λέγουσιν;

— Ἄλλοι λέγουν ὅτι τὸ γράψιμόν σου ὁμοιάζει μὲ ἱερο . . . ἱερο . . .

— Ἱερογλυφικά;

— Ναί! Ἄλλοι πάλιν λέγουν ὅτι εἶναι κατσοῦνες.

— Ἄ! Ἰδὲ πῶς χαρακτηρίζουν τὸ γράψιμόν μου. Λοιπὸν ἂς ἴδωμεν, κόρη μου· σὺ γράφεις καλὰ, δὲν ἔχει οὕτως;

— Ἐγὼ, πάππε μου, ἐπῆρα βραβεῖον εἰς τὴν καλλιγραφίαν.

— Λοιπὸν, κάθησε, πάρε κονδύλι καὶ φύλλον χάρτου. Εἶσαι ἑτοίμη; Νὰ καθήσω κ' ἐγὼ ἀντικρύ σου, νὰ πάρω κ' ἐγὼ χαρτὶ καὶ κονδύλι καὶ νὰ γράψωμεν.

— Καλλιγραφίαν;

— Ναί.

— Ὤ! ὤ! ἀνέκραξε περιχαρὲς καὶ χειροκροτοῦν τὸ κοράσιον. Καὶ τί θὰ μὲ δώσῃς ἐὰν κερδήσω;

— Ὅ,τι θελήσῃς.

— Λοιπὸν θέλω μίαν ὡραίαν ἀγγλικὴν κούκλαν ἀπὸ κηρὶ, ἢ ὄχι, καλλίτερα μίαν κούνια μὲ τὰ

σινδονάκιά της, διὰ νὰ κοιμίζω τὴν κούκλαν, τὴν ὁποίαν ἔχω! . . . ἢ καλλίτερα . . .

— Στάσου δὰ, μὴ τρέχῃς τόσον· κέρδησε πρωτήτερα, καὶ ἔπειτα βλέπομεν τί θὰ σοὶ δώσω.

— Ἄ! ὅσον δι' αὐτὸ, εἶμαι πολὺ βεβαία.

— Ἀλήθεια! Λοιπὸν ἂς ἀρχίσωμεν,

Ἐκύψαμεν ἀμφότεροι ἐπὶ τῆς τραπέζης μὲ δύο σελίδας χάρτου ἀπὸ ἓξ ἕως ὀκτὼ γραμμὰς, καὶ προσηλοῦμεν ἀμφότεροι ἅπασαν ἡμῶν τὴν προσοχὴν, ἀφοῦ δὲ ἐγράψαμεν αὐτὰς, «Πάρε αὐτὰ τὰ δύο φύλλα, εἶπον εἰς τὸ κοράσιον, καὶ πήγαινε νὰ τὰ δείξῃς εἰς τὴν διδασκάλισσαν τῆς γαλλικῆς τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ σου, ἡ ὁποία ἦλθε τώρα· αὐτὴ δὲν ἔχει τίποτε ἐναντίον μου, δείξετα καὶ ἐρώτησέ την ποῖον ἀπὸ τὰ δύο θὰ εὕρῃ καλλίτερον».

Τὸ κοράσιον τρέχει καὶ ἐπιστρέφει λυπημένον.

— Λοιπόν;

— Λοιπὸν, ἡ διδασκάλισσα λέγει ὅτι τὸ ἰδικόν σας εἶναι τὸ καλλίτερον.

— Ἄ! ἆ! κυρία, τῇ εἶπον θριαμβευτικῶς.

— Ἀλλὰ τότε, πάππε μου, διατί δὲν γράφεις πάντοτε οὕτως, ἐπανέλαβε τὸ κοράσιον.

— Διατί. Διατί . . . . Δύσκολον νὰ σοὶ τὸ ἐξηγήσω, ἀλλὰ ἂς δοκιμάσω. Θὰ ἀπορήσῃς, κόρη μου, ἐὰν σοὶ εἴπω ὅτι δὲν γράφουσι μόνον μὲ τὰ δάκτυλα.

— Καὶ τότε μὲ τί γράφουν;

— Μὲ χίλια δυὸ πράγματα.

— Ποῖα;

— Πρῶτον γράφει τις μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἔπειτα μὲ τὴν ἡλικίαν του, μὲ τὴν ὑγείαν του, μὲ τὴν διάθεσιν, τὴν ὁποίαν ἔχει σήμερον καὶ ὅλας τὰς ἡμέρας . . . μὲ τὴν φαντασίαν του.

— Δὲν καταλαμβάνω, εἶπε διακόπτον με τὸ κοράσιον.

— Θὰ ἐννοήσῃς, μόνον πρόσεξε. Διατί ἔγραψα καλὰ τὰς ὀκτὼ αὐτὰς γραμμάς; Πρῶτον διότι ἦσαν ὀκτὼ μόνον· ἔπειτα διότι ὅλη μου ἡ προσοχὴ ἦτο συγκεντρωμένη ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν σελίδα. Ἔζων τρόπον τινὰ ἐντὸς τῶν δέκα δακτύλων μου. Ὅταν εἶχον τὴν ἡλικίαν σου καὶ ἐνόσῳ ἤμην μαθητὴς, τὸ γράψιμόν μου ἦτο ἂν ὄχι κομψὸν, τοὐλάχιστον διωρθωμένον. Διατί; Διότι λέξεις κακῶς τοποθετημέναι, γράμματα δυσανάγνωστα θὰ παρετηροῦντο ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν μου καὶ θὰ ἐθεωροῦντο ὡς λάθη γραμματικὰ καὶ ὅτι μάθημα τὸ ὁποῖον ἐγράφη κακῶς θὰ ἐθεωρεῖτο ὅτι καὶ κακῶς ἔγεινεν. Ἐκράτουν λοιπὸν τὴν χεῖρά μου καὶ ἠμπόδιζον τὴν ζωηρότητά μου ἡ προθυμία καὶ ὁ πόθος τοῦ νὰ ἦμαι πάντοτε πρῶτος, καθὼς καὶ ἡ αὐστηρότης τοῦ διδασκάλου μου. Ἀλλὰ ὅταν μὲ τὴν ἡλικίαν ἔγεινα κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου, ὅταν δὲν εἶχον πλέον τινὰ νὰ μοὶ ἐναντιόνηται καὶ νὰ μὲ τιμωρῇ, ἡ ἀδεξιότης τῶν δακτύλων, διότι φυσικὰ εἶμαι πολὺ ἀδέξιος, ἤρχισε νὰ ὑπερτερῇ, καὶ βραδύτερον ὅτε μοῦ κατέβη νὰ γράφω διὰ τὸ θέατρον, ὤ! τότε ἡ φαντασία μου ἀνεμίχθη καὶ ἡ ἀνυπομονησία τοῦ πνεύματός μου ἐπέρασεν εἰς τὴν χεῖρά μου . . . Ἀλλὰ στάσου νὰ σοὶ ἐξηγήσω τὰς λέξεις ταύτας, τὰς ὁποίας δὲν ἐννοεῖς ἴσως τόσον καλὰ, μὲ ἓν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶδες. Θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ μνημονικόν σου.

— Τὸ μνημονικόν μου; εἶπε τὸ κοράσιον.

— Ναί. Ἐνθυμεῖσαι ὅτι τὴν ἄνοιξιν κατέβην μίαν πρωΐαν εἰς τὸν κῆπον, ὅτι ἐκάθησα πλησίον τῆς μητρός σου μὲ τὰ χειρόγραφά μου καὶ ὅτι ἤρχισα νὰ γράφω πλησίον σου μίαν σκηνὴν κωμῳδίας.

— Ναὶ, ναί· τὸ ἐνθυμοῦμαι.

— Ἔ! πῶς ἤμην λοιπόν;

— Ὤ! κάτι τι ἀλλόκοτον, πάππε μου. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκράτεις καλὰ τὸ κονδύλι, ἔγραφες σιγὰ, ἐφαίνεσο ἥσυχος· ἀλλὰ ὅσον ἐπροχώρεις, ἤρχιζες νὰ συστέλλῃς τὰ ὀφρύδια, νὰ σφίγγῃς τὰ χείλη, καὶ ἔπειτα οἱ δάκτυλοί σου ἀνέβαινον, ἀνέβαινον ὑψηλὰ εἰς τὸ κονδύλι.

— Καὶ συνεστέλλοντο καὶ ἔσφιγγον τὸ κονδύλι, καὶ ἐθύμονον τρόπον τινὰ ὅτι δὲν ἐπήγαινεν ὀγλίγωρα καὶ τὸ ἔσπανον ἐπὶ τοῦ χάρτου.

— Ναὶ, ναὶ, ἀνέκραξεν τὸ κοράσιον.

— Καὶ τὸ πτωχὸ τὸ κονδύλι ἐρεθιζόμενον ἔπαιρνε τὸ χαλινάρι εἰς τὸ στόμα ὡς ἀφηνιάζον ἄλογον καὶ ἀπὸ τίναγμα εἰς τίναγμα ἔφθασεν εἰς τὴν τελευταίαν σελίδα, δηλαδὴ εἰς τὸ χειρότερον γράψιμον.

— Ἄ! ναὶ, ναὶ, ἀνέκραξεν ἡ ἐγγονή μου τύπτουσα τὰς χεῖρας. Ὅταν ἐτελείωσες καὶ ἔδωκες τὴν σκηνὴν εἰς τὴν μητέρα νὰ τὴν ἀντιγράψῃ, ἐκείνη ἤρχισε νὰ ξεκαρδίζεται καὶ μοῦ εἶπε· Κύταξε ἐδῶ· καὶ ἦτο ἕνας σωρὸς μικραῖς τελείαις, μικραῖς στιγμαῖς, μικραῖς ὑποστιγμαῖς, ἄλλαι λέξεις καὶ μάλιστα εἰς τὸ τέλος τίποτε.

— Αὐτὸ εἶναι ἁπλούστατον· δὲν εἶχον γράψει μὲ τοὺς δακτύλους μου, ἀλλὰ μὲ τὴν κεφαλήν μου. Καὶ αὐτὸ μοὶ συμβαίνει καθ' ἡμέραν ἀκόμη καὶ ὅταν γράφω ἐπιστολήν. Αἱ δύο πρῶται γραμμαὶ εἶναι πάντοτε εὐανάγνωστοι, ἀλλὰ εἰς τὴν τρίτην ἀρχίζω νὰ τρέχω, ὡς τότε ἀρχίζει καὶ ἡ σύγχυσις.

— Ἀλλὰ πάππε μου, διατί δὲν διορθόνεσαι;

— Δὲν εἰμπορῶ.

— Ἐπιμελήσου. Ἡ μητέρα μοῦ λέγει πάντοτε ὅταν δὲν γράφω καλά· Κόρη μου, πταίεις ἐσὺ, διότι δὲν ἐπιμελεῖσαι.

— Δὲν εἰμπορῶ πλέον, ἐγήρασα πολὺ, ἡ συνήθεια νὰ γράφω ὀγλίγωρα μοὶ ἔγεινεν ἀνίατος

ἀσθένεια· καὶ αὐτὴ ἡ συνήθεια εἶναι ἡ αἰτία νὰ γράφω κακῶς. Ἂν σοὶ ἔλεγα πόσας ἡ κακογραφία μου μοὶ ἐπροξένησε λύπας, στενοχωρίας, ταπεινώσεις. Οἱ φίλοι μου φαίνονται γελῶντες διὰ τὸ ἐλάττωμά μου, ἀλλὰ κατὰ βάθος μὲ κατηγοροῦσιν ἢ ὀργίζονται, καὶ ἔχουσι δίκαιον. Εἶναι ἀπολίτευτον νὰ γράφῃ τις κακῶς, διότι προξενεῖ κόπον εἰς ἐκείνους οἵτινες σὲ ἀναγινώσκουσι· καὶ εἶναι μωρὸν, διότι καταστρέφει ὅ,τι γράφομεν. Θ' ἀκούσῃς νὰ λέγωσιν εἰς τὸν κόσμον διὰ προσώπων, τὰ ὁποῖα φανερὰ μὲν σὲ κολακεύουσιν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν σὲ περιγελῶσιν, ὅτι οἱ μεγαλοψυεῖς ἄνθρωποι ἔχουσι καλὸν γράψιμον. Ἀλλὰ εἰς τοὺς τοιούτους δύναταί τις νὰ ἀπαντήσῃ δεικνύων ἐπιστολὰς, τὰς ὁποίας τόσαις φοραῖς σοὶ ἔδειξα, ἐπιστολὰς τοῦ Γυζῶ, τοῦ Μινιὲ, τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ, πατρὸς, αἵτινες εἶναι πρότυπα καλλιγραφίας. Γράφε καλὰ, κόρη μου, γράφε καλά· τὸ ὡραῖον γράψιμον διὰ μίαν γυναῖκα εἶναι ὡραῖος στολισμὸς, ἀξιαγάπητος φυσιογνωμία, εὐάρεστος τόνος φωνῆς, καὶ τὴν καλοσυνιστᾷ εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

— Λοιπὸν, πάππε, ὑπέλαβεν ἡ μικρὰ, ἥτις μετὰ προσοχῆς μὲ ἤκουεν, εἶναι ἀληθὲς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔλεγεν εἰς τὸ γεῦμα ὁ φίλος σου κ. Κ.

— Τί ἔλεγε;

— Ὅτι ἐδύνατό τις νὰ κρίνῃ τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸ γράψιμον αὐτῶν.

— Ὤ! ὤ! μὴ τρέχεις· τοῦτο εἶναι σοβαρὸν ζήτημα καὶ θὰ μοὶ δώσῃς τὴν ἄδειαν νὰ σκεφθῶ περὶ αὐτοῦ.

Ἐπὶ τούτοις ἀπεχωρίσθημεν, ἐγὼ δὲ συλλογιζόμενος κατέβην εἰς τὸν κῆπον. Ἀμέσως ἐσχημάτισα τὴν σκέψιν ὅτι ἡ οἰκογενειακὴ αὕτη ἀνατροφὴ εἶναι γόνιμος εἰς ἀπρόοπτα ἀποτελέσματα· ἀρχίζει τις ἀπὸ παιδιακίσια καὶ φθάνει εἰς σπουδαῖον ζήτημα. Ἐκ τῆς περὶ γραφῆς μετὰ τῆς ἐγγονῆς μου συνδιαλέξεως κατήντησα εἰς φυσιολογικὸν, εἰς ψυχολογικὸν πρόβλημα ἐκ τῶν μυστηριωδεστέρων καὶ τῶν μάλα ἀμφισβητουμένων, εἰς τὴν μεταξὺ γραφῆς δηλονότι καὶ χαρακτῆρος σχέσιν, καὶ εἰς τοῦτο δὲν ἠρκέσθην, ἀλλ' ἤρχισα νὰ σκέπτωμαι περὶ τοῦ προβλήματος τούτου καὶ περὶ τῆς λύσεως αὐτοῦ καὶ νὰ ζητῶ τὰ πρὸς αὐτὴν μέσα, ἀπὸ σκέψεως δὲ εἰς σκέψιν κατήντησα . . . ποῦ ἂν ἀγαπᾶτε; εἰς ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ἡμῶν ἐπιστημονικῶν καταστημάτων, εἰς ἕνα τῶν πλουσιωτέρων ἡμῶν ἱστορικῶν θησαυρῶν, τὸ ἀρχαῖον μέγαρον Soubise, εἰς τὰ ἐθνικὰ ἀρχεῖα. Ἐντεῦθεν ἄρχεται τὸ πρόσωπόν μου ὡς μαθητοῦ.

(Ἕπεται τὸ τέλος).

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩι ΠΥΡΚΑΙΑΙ.—Ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἑταιρίᾳ τοῦ Λονδίνου σπουδαῖον ἀνεγνώσθη ἐσχάτως ὑπόμνημα περὶ τῶν μεγάλων πυρκαϊῶν, ὅσαι ἐκτὸς τῆς ἐν ἔτει 1666 συμβάσης, κατέστρεψαν τὴν πόλιν ταύτην. Αἱ περὶ τῶν πυρκαϊῶν τούτων λεπτομέρειαι φθάνουσι μέχρι τοῦ 798, ὅτε λέγεται ὅτι ἡ πόλις ἑκάη μὲν ἀλλὰ δὲν διεσώθησαν αἱ περὶ τούτου λεπτομέρειαι. Τὸ αὐτὸ δυστύχημα φαίνεται συμβὰν καὶ κατὰ τὸ 1077 καὶ 1086, κατὰ τὸ ἔτος δὲ τοῦτο πᾶσαι αἱ οἰκίαι καὶ ἐκκλησίαι ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς κατεκάησαν. Παρατηρητέον ὅτι τὸ δυστύχημα προῆλθεν ἐκ τοῦ κατὰ τὸν χειμῶνα ψύχους, ἐξ οὗ ἠναγκάσθησαν οἱ κάτοικοι μεγίστας νὰ καταβάλωσι προσπαθείας πρὸς θέρμανσιν τῶν οἰκιῶν αὐτῶν.

Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ τῷ ἔτει 1092. Κατὰ τὸ 1136 ἡ τότε ξυλίνη γέφυρα τοῦ Λονδίνου κατεστράφη, ἡ δὲ πυρκαϊὰ ἐπεξετάθη μέχρι τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Παύλου. Ἀλλ' ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς ταύτης εὐάρεστον προῆλθεν ἀποτέλεσμα, ὅτι ἔκτοτε οἱ κάτοικοι ἤρξαντο ν' ἀνοικοδομῶσι τὰ κατώτερα τῶν οἰκῶν αὐτῶν μέρη ἐκ λίθων καὶ πλίνθων, καλύπτοντες αὐτὰ ἐπίσης διὰ κεράμων ἀντὶ τῶν τέως ἐν χρήσει καλάμων.

Ἐπὶ Ἐριχάρδου τοῦ Α' ὁ δήμαρχος καὶ οἱ δημοτικοὶ πάρεδροι ἐξέδωκαν κανονισμοὺς, οἵτινες ὅμως δὲν παρεκώλυσαν, ὥστε μεγάλαι πυρκαϊαὶ νὰ καταστρέψωσι τὴν Σουτβάρκην, τὸ μεσημβρινὸν μέρος τοῦ Λονδίνου τῷ 1212 καὶ τὴν νέαν τῆς πόλεως ταύτης γέφυραν, ὅπου τρισχίλιοι ἐπνίγησαν ἐν τῷ Ταμέσει. Ἄλλαι πυρκαϊαὶ ἐξερράγησαν ἐν τῷ αὐτῷ μέρει τοῦ ἄστεως κατὰ τὸ 1504, 1508 1633 καὶ 1678. Κατὰ τὸ 1619 καὶ τὸ 1631 κατεκάησαν ἡ Βιθχὼλ καὶ μέρος τῆς Βέστμινστερ, ἐπὶ δὲ Καρόλου τοῦ Β' καὶ Ἰακώβου τοῦ Β' καὶ ἄλλαι συνοικίαι πρὸς ἀνατολάς. Ἀλλ' ἐκ πασῶν τούτων τῶν πυρκαϊῶν ἡ βαθυτάτην παραγαγοῦσα ἕνεκα τῶν καταστροφῶν αὐτῆς ἐντύπωσιν εἶναι ἡ τοῦ 1666, ἥτις ἐκραγεῖσα τὴν νύκτα τῆς κυριακῆς 12 σεπτεμβρίου διήρκεσε μέχρι τῆς παρασκευῆς, καταστρέψασα 13,200 οἰκίας καὶ 89 ἐκκλησίας, ἐν αἷς καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Παύλου.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ καὶ Σ^ας.